

HERTA MILER

DOBITNICA NOBELOVE NAGRADE

Čovek je
veliki fazan
na ovom svetu

HERTA MILER

Čovek je
veliki fazan
na ovom svetu

Prevela s nemačkog
Tijana Tropin

■ Laguna ■

žlatni žmaj

*Prorez između kapaka Istoka i Zapada
pokazuje beonjaču.
Zenica se ne vidi.*

Ingeborg Bahman

Udubljenje

Oko spomenika ratnicima rastu ruže. One tvore čestar. Toliko su se razrasle da guše travu. Cvetaju bele, smotane čvrsto kao hartija. Šuščaju. Sviće. Uskoro će dan.

Vindiš svakog jutra, dok se sasvim sam vozi putem u vodenicu, ubraja i taj dan. Ispred spomenika ratnicima broji godine. Kod prve topole iza njega, gde se bicikl uvek spusti u isto udubljenje, on broji dane. A uveče, kad Vindiš zaključava vodenicu, on još jednom broji godine i dane.

Izdaleka vidi sitne bele ruže, spomenik ratnicima i topolu. A kad je magla, belina ruža i belina kamena su tokom vožnje tik ispred njega. Vindiš vozi kroz nju. Vindišu se lice vlaži i on vozi dok ne stigne tamo. Dvaput je na čestaru ruža ostalo samo trnje, a korov pod njim bio boje rđe. Dvaput je topola bila tako ogoljena da joj se stablo skoro polomilo. Dvaput je sneg bio na putevima.

Vindiš zbraja dve godine ispred spomenika ratnicima i dvesta dvadeset i jedan dan u udubljenju ispred topole.

Svakog dana, kad udubljenje prodrma Vindiša, on pomisli: „Tu je kraj.“ Otkako Vindiš želi da emigrira, on posvuda u selu vidi kraj. I vreme koje stoji, za one koji žele da ostanu. Vindiš vidi i to da će bokter, noćni stražar, ostati i posle kraja.

I nakon što je Vindiš prebrojao dvesta dvadeset i jedan dan i nakon što ga je udubljenje prodrvalo, on prvi put silazi s bicikla. Naslanja ga na topolu. Njegovi koraci su glasni. Iz crkvene porte lepršaju divlji golubovi. Oni su sivi kao svetlost. Samo ih buka čini drugačijim.

Vindiš se krsti. Kvaka je mokra. Lepi se za Vindišovu ruku. Crkvena vrata su zaključana. Sveti Antonije stoji iza zida. On nosi beli ljiljan i smeđu knjigu. On je zatvoren.

Vindišu je hladno. Gleda niz put. Tamo gde se ovaj završava, trave jurišaju na selo. Tamo, na kraju, ide neki čovek. Čovek je crna nit koja ulazi među biljke. Trava u jurišu drži ga iznad zemlje.

Krastača

Vodenica je nema. Nemi su zidovi, i nem je krov. I točkovi su nemi. Vindiš je pritisnuo prekidač i ugasio svetlo. Među točkovima je noć. Taman vazduh je progutao brašnenu prašinu, muve, vreće.

Bokter sedi na mlinskoj klupi. Spava. Usta su mu otvorena. Ispod klupe sijaju oči njegovog psa.

Vindiš nosi džak na rukama i kolenima. Naslanja ga na zid vodenice. Pas gleda i zeva. Njegovi beli zubi su ugriz.

Ključ se okreće u ključaonici mlinskih vrata. Brava krčka među Vindišovim prstima. Vindiš broji. Vindiš čuje kako mu biju slepoočnice i misli: „Moja glava je časovnik.“ Stavlja ključ u džep. Pas laje. „Navijaču ga dok opruga ne prsne“, kaže Vindiš glasno.

Bokter povlači šešir na čelo. Otvara oči i zeva. „Vojnik na straži“, kaže.

Vindiš ide do vodeničnog ribnjaka. Na obali je plast sena. On je tamna mrlja u vodenom odrazu ribnjaka.

Mrlja se pruža u dubinu kao levak. Vindiš izvlači bicikl iz sena.

„U senu je pacov“, kaže bokter. Vindiš skida slamke sa sedišta. Baca slamke u vodu. „Video sam ga“, kaže, „bacio se u vodu.“ Slamke plutaju kao kosa. Mali vrtlozi ih okreću. Tamni levak plovi. Vindiš gleda u svoju pokretnu sliku.

Bokter ritne psa u stomak. Pas skiči. Vindiš gleda u levak i čuje skičanje ispod vode. „Noći su duge“, kaže bokter. Vindiš se povlači korak unazad. Dalje od obale. On vidi sliku plasta koja stoji, okrenuta na drugu stranu od obale. Slika je mirna. Nema nikakve veze s levkom. Svetla je. Svetlija od noći.

Novine šuščaju. Bokter kaže: „Želudac mi je prazan.“ Odmotava slaninu i hleb. Nož mu svetluca u ruci. Žvaće. Češe se oštricom noža po ručnom zglobu.

Vindiš gura bicikl kraj sebe. Gleda u mesec. Tiho i žvaćući, bokter kaže: „Čovek ti je veliki fazan na ovom svetu“. Vindiš diže džak i stavlja ga na bicikl. „Čovek je snažan“, kaže on, „snažniji od stoke.“

Jedan ugao novina leprša. Vetar cima poput ruke. Bokter spušta nož na klupu. „Malčice sam spavao“, kaže. Vindiš je povijen nad biciklom. Podiže glavu. „A ja sam te probudio“, kaže. „Nisi ti“, kaže bokter, „moja žena me je probudila.“ On otresa mrvicu hleba s kaputa. „Znao sam ja“, kaže, „da neću spavati. Mesec je narastao. Sanjao sam o suvoj žabi. Bio sam mrtav umoran. A nisam mogao da odem na spavanje. U krevetu je ležala krastača. Govorio sam sa svojom ženom. Krastača je gledala očima moje žene. Imala je pletenicu moje žene. Nosila je njenu spavaćicu, i bila joj je zadignuta do stomaka. Rekao sam joj: 'Pokrij se, butine su ti uvele.' Rekao sam to svojoj ženi. Krastača je namakla spavaćicu preko butina. Seo sam na stolicu pored kreveta. Krastača se osmehnula ustima moje žene. 'Stolica škripi', rekla je. Stolica nije škripala. Krastača je prebacila pletenicu moje žene preko ramena. Bila je duga koliko i spavaćica. Ja sam rekao: 'Kosa ti je porasla.' Krastača je podigla glavu i dreknula: 'Naljoskao si se, sad ćeš pasti sa stolice.'

Mesec ima crvenu mrlju od oblaka. Vindiš se oslanja na zid vodenice. „Čovek je glup“, kaže bokter, „i uvek spreman da oprost.“ Pas jede kožuricu slanine. „Sve sam joj oprostio“, kaže bokter. „Pekara sam joj oprostio. Lečenje u gradu sam joj oprostio.“ Prelazi vrhom prsta preko sečiva noža: „Čitavo selo mi se smejalao.“ Vindiš uzdiše. „Više nisam mogao da je pogledam u oči“, kaže bokter. „Samo to jedno, što je umrla tako brzo kao da ni sa kim nije bila. To joj nisam oprostio.“

„Bog bi ga znao“, kaže Vindiš, „zašto postoje žene.“ Bokter sleže ramenima: „Ne zbog nas“, kaže on. „Ne zbog mene, ne zbog tebe. Ne znam zbog koga.“ Bokter miluje psa. „A kćerke“, kaže Vindiš, „Bog zna, i one postaju žene.“

Na biciklu stoji senka, i senka stoji u travi. „Moja kći“, kaže Vindiš, odmerava rečenicu u glavi, „ni moja Amalija više nije devica.“ Bokter gleda u crvenu mrlju oblaka. „Moja kći ima listove kao lubenice“, kaže Vindiš. „Kako ti kažeš, više ne mogu da je pogledam u oči. Ona ima senku u očima.“ Pas okreće glavu. „Oči lažu“, kaže bokter, „listovi ne lažu.“ On rastavlja cipele.

„Posmatraj svoju kćer kad hoda“, kaže. „Ako spušta vrhove cipela postrance na zemlju, onda je gotovo.“

Bokter vrti šešir u ruci. Pas leži i gleda. Vindiš ćuti. „Pada rosa. Brašno će se ovlažiti“, kaže bokter, „predsednik opštine će se ljutiti.“

Iznad ribnjaka leprša ptica. Lagano i pravo kao duž nekog kanapa. Tik nad vodom. Kao da je to zemlja. Vindiš gleda za njom. „Poput mačke“, kaže. „Sova“, kaže bokter. On stavlja ruku na usta. „Kod stare Kronerke već tri noći gori svetlo.“ Vindiš gura bicikl. „Ona ne može da umre“, kaže, „sova ne sleće ni na jedan krov.“

Vindiš ide kroz travu i gleda u mesec. „Kažem ti, Vindišu“, dovikuje bokter, „žene varaju.“

Igla

U stolarevoj kući još gori svetlo. Vindiš zastaje. Prozorsko okno sija. Ono odražava ulicu. Odražava drveće. Slika prodire kroz zavesu. Kroz čipkane bukete koji padaju, pa u sobu. Jedan poklopac za mrtvački kovčeg naslonjen je na zid pored kaljeve peći. Čeka na smrt stare Kronerke. Na poklopcu je ispisano njeno ime. Iako nameštena, soba je kao prazna, zato što je toliko svetla.

Stolar sedi na stolici, leđima prema stolu. Njegova žena stoji ispred njega. Ona nosi prugastu spavaćicu. Drži iglu u ruci. Iz igle visi sivi konac. Stolar ženi pruža kažiprst. Žena mu iglom vadi iver iz mesa. Kažiprst krvari. Stolar povlači prst. Žena ispušta iglu. Obara oči i smeje se. Stolar joj rukom poseže pod spavaćicu. Spavaćica se zadiže. Pruge se izvijaju. Stolar krvavim prstom dodiruje grudi svoje žene. Grudi su velike. Drhte. Sivi konac visi kraj noge stolice. Igla se klata, vrhom nadole.

Pored poklopca za kovčeg stoji krevet. Jastuk je od damasta. Posut je tufnama, velikim i malim. Krevet je razmešten. Čaršav je beo, i pokrivač je beo.

Sova proleće kraj prozora. Za dužinu krila, leti u staklu. Trza se u letu. Svetlost pada koso i sova se udvostručuje.

Žena ide pognuta ispred stola tamo-amo. Stolar je hvata između nogu. Žena vidi iglu koja visi. Poseže za njom. Konac se ljulja. Žena pušta da joj ruka padne niz telo. Zatvara oči. Otvara usta. Stolar je hvata za ručni zglob i uvlači u krevet. Baca pantalone na stolicu. Gaće su ostale u nogavicama kao bela krpa. Žena namešta butine i savija kolena. Njen stomak je od testa. Njene noge stoje na čaršavu kao beli prozorski ram.

Nad krevetom visi slika u crnom okviru. Marama stolareve majke dotiče ivicu šešira njenog muža. Staklo ima mrlju. Mrlja je na njenoj bradi. Ona se smeši iz slike. Smeši se, upokojena u blizini. Smeši se nepunu godinu dana. Na susednu sobu.

Na bunaru se čekrk vrti, jer je mesec narastao i pije vodu. Jer vetar visi u paocima čekrka. Džak je vlažan. Visi preko zadnjeg točka kao uspavan

čovjek. „Kao mrtvac“, misli Vindiš, „džak visi iza mene.“

Vindiš na butini oseća svoj krut, buntovan ud.

„Stolareva se majka“, misli Vindiš, „ohladila.“

Bela georgina

Stolareva je majka na avgustovskoj vrućini kofom spustila veliku lubenicu u bunar. U bunaru su se dizali talasići oko kofe. Voda je klokotala oko zelene kore. Voda je hladila lubenicu.

Stolareva majka je otišla u baštu s velikim nožem. Baštenska staza je bila brazda. Salata je visoko izđikala. Listovi su joj bili lepljivi od belog mleka koje se skuplja u stabljikama. Stolareva majka je pronela nož kroz brazdu. Tamo gde plot počinje a bašta se završava, cvetala je jedna bela georgina. Georgina joj je dopirala do ramena. Stolareva majka je pomirisala georginu. Veoma dugo je mirisala bele laticе. Udisala je georginu. Protrljala je čelo i pogledala u dvorište.

Stolareva majka je odsekla belu georginu velikim nožem.

„Lubenica je bila samo izgovor“, rekao je stolar posle sahrane. „Georgina je bila njena kob.“ A stolareva komšinica je rekla: „Georgina je bila predskazanje.“

„Zato što je leto bilo tako suvo“, rekla je stolareva žena, „georgina je bila puna belih, smotanih latica. Cvetala je, a cvet je bio toliki koliki georgina uopšte ne može imati. A pošto ovog leta nije bilo vetra, nije opala. Georgina se odavno iscrpela, ali nije mogla da precveta.“

„To ne može da se izdrži“, rekao je stolar, „to niko ne može da izdrži.“

Niko ne zna šta je stolareva majka uradila s odsečenom georginom. Nije odnela georginu u kuću. Nije je stavila u sobu. Georgina nije ležala ni u bašti.

„Došla je iz bašte. Držala je veliki nož u ruci“, rekao je stolar. „U njenim očima je bilo nečeg što podseća na georginu. Beonjače su joj bile suve.“

„Može biti“, rekao je stolar, „da je čekala na lubenicu i pokidala laticе georgini. Iskidala ju je u šaci. Nijedna latica nije ležala na zemlji. Kao da je bašta soba.“

„Ja verujem“, rekao je stolar, „da je velikim nožem iskopala rupu u zemlji. Ona je sahranila georginu.“

Stolareva majka je u kasno popodne izvukla kofu iz bunara. Odnela je lubenicu na kuhinjski sto. Zabola je vrh noža u zelenu koru. Velikim nožem je napravila krug po lubenici i preseklala je po sredini. Lubenica je pukla. Bio je to ropac. Lubenica je u bunaru, na kuhinjskom stolu, dok joj se polovine nisu razdvojile, još bila živa.

Stolareva majka je razrogačila oči. Zato što su joj oči bile suve poput georgine, nisu porasle. Sok je kapao sa sečiva noža. Njene oči, sitne i pune mržnje gledale su u crveno meso. Crne semenke su izrasle jedna preko druge kao zupci češlja.

Stolareva majka nije isekla lubenicu na kriške. Postavila je polovine lubenice pred sebe. Vrhom noža je vadila crveno meso. „Imala je najpožudnije oči koje sam ikada video“, rekao je stolar.

Crvena voda kapala je po kuhinjskom stolu. Kapala joj je iz uglova usta. Kapala joj je niz lakat. Crvena voda lubenice lepila se za pod.

„Tako beli i tako hladni zubi moje majke nikada nisu bili“, rekao je stolar. „Jela je i kazala: 'Ne gledaj tako, ne gledaj mi u usta.' Pljuvala je crne semenke na sto.

„Ja sam skrenuo pogled. Nisam izašao iz kuhinje. Plašio sam se lubenice“, rekao je stolar. „Pogledao sam kroz prozor na ulicu. Prošao je neki nepoznat čovek. Išao je brzo i pričao sam sa sobom. Čuo sam iza sebe kako majka buši nožem. Kako žvaće. I kako guta, 'Majko', rekao sam i nisam je pogledao, 'prestani da jedeš.'“

Stolareva majka je podigla ruku. „Vrisnula je i ja sam je pogledao, jer je tako glasno vrisnula“, rekao je stolar. „Pretila je nožem. 'Ovo nije leto, a ti nisi čovek', vrištala je. 'Mene tišti čelo. Meni gori u utrobi. Ovo je leto koje baca oganj svih godina. Samo me lubenica hladi.'“

Šivaća mašina

Pločnik je neravan i uzan. Sova huče iza drveća. Ona bira krov. Kuće stoje bele i zgrušane u kreču.

Vindiš ispod pupka oseća svoj buntovni ud. Vetar kuca u drvo. On šije. Vetar prišiva jednu vreću za zemlju.

Vindiš čuje glas svoje žene. Ona kaže: „Nečovek.“ Ona svake večeri kaže nečovek, kad Vindiš u krevetu okrene svoj dah prema njoj. Već dve godine ona nema matericu u stomaku. „Lekar je to zabranio“, kaže ona, „ne dam da mi maltretiraš bešiku zato što to tebi odgovara.“

Kad to kaže, Vindiš oseća njen hladan gnev između njenog i svog lica. Ona hvata Vindiša za rame. Nekad potraje dok ne nađe njegovo rame. Kad mu pronađe rame, kaže u mraku kraj Vindišovog uva: „Ti bi već mogao da budeš deda. Naše vreme je prošlo.“

Prethodnog leta je Vindiš s dve vreće brašna išao kući.

Vindiš je pokucao na jedan prozor. Predsednik opštine je džepnom lampom posvetlio kroz zavesu.

„Što uopšte kucaš?“, rekao je predsednik. „Stavi brašno u dvorište. Kapija je otvorena.“ Glas mu je spavao. Noc je bila olujna. Ispred prozora je munja pala u travu. Predsednik je ugasio lampu. Glas mu se probudio i progovorio jače. „Još pet transporta, Vindišu“, kaže predsednik, „a za Novu godinu novac. Za Uskrs ćes imati pasoš.“ Zagrmelo je i predsednik je pogledao prozorsko okno. „Stavi brašno pod krov“, rekao je, „biće kiše .

„Dvanaesti transport otada, i deset hiljada leja, a Uskrs je odavno prošao“, misli Vindiš. On već odavno ne kuca u prozor. On otvara kapiju. Vindiš pritiska vreću na stomak i ostavlja je u dvorištu. I kad nema kiše, Vindiš stavlja vreću pod krov.

Bicikl je lagan. On ide, a Vindiš ga pridržava kraj sebe. Kad bicikl ide kroz travu, Vindiš ne čuje svoje korake.

One olujne noći svi prozori su bili mračni. Vindiš je stajao u dugom hodniku. Jedna munja je rascepila zemlju. Grom je utisnuo dvorište u rascep. Vindišova žena nije čula kako se ključ okrenuo u vratima.

Vindiš je stajao u predsoblju. Grom je udario toliko daleko iznad sela, iza bašta, da je noć ispunila hladna tišina. Vindišove ženice su bile hladne. Osećao je da će se noć slomiti, da će iznad sela odjednom biti zaslepljujuće svetlo. Vindiš je stajao u predsoblju i znao je: samo da nije ušao u kuću, kroz bašte bi posvuda video uzani kraj svih stvari i sopstveni kraj.

Iza vrata sobe Vindiš je čuo uporno, ravnomerno stenjanje svoje žene. Kao šivaća mašina.

Vindiš je naglo otvorio vrata sobe. Upalio je svetlo. Noge njegove žene ležale su na krevetskom čaršavu kao razjapljena prozorska krila. Grčile su se na svetlu. Vindišova žena je razrogačila oči. Pogled joj nije bio zaslepljen svetlom. Bio je samo ukočen.

Vindiš se sagnuo. Razvezao je cipele. Ispod ruke je pogledao u butine svoje žene. Video je kako je izvukla sluzavi prst iz dlaka. Nije znala gde da spusti tu ruku. Položila ju je na goli stomak.

Vindiš je gledao u cipele i rekao: „Tako, dakle. Tako je to s bešikom, milostiva.“ Vindišova žena je položila ruku s tim prstom na lice. Spustila je noge ka dnu kreveta. Sve više ih je stiskala jednu uz drugu, sve dok Vindiš nije video samo jednu jedinu nogu i dva tabana.

Vindišova žena okrenula se licem ka zidu i glasno zaplakala. Dugo je plakala glasom svojih mlađih godina. Kratko i tiho plakala je glasom svoje starosti. Triput je zacvilela glasom jedne druge žene. Onda je začutala.

Vindiš je ugasio svetlo. Popeo se u topao krevet. Osećao je njeno blato, kao da je ispraznila stomak u krevet.

Vindiš je čuo kako je san potiskuje daleko pod to blato. Samo je njen dah zvrjao. Bio je umoran i prazan.

I daleko od svih stvari. Kao na kraju svih stvari, kao na svom sopstvenom kraju, zvrjao je njen dah.

Ona je te noći spavala toliko daleko da je nikakvo snoviđenje nije moglo naći.

Crne mrlje

Iza jabukovog drveta vise ćurčijini prozori. Oni su jarko osvetljeni. „Taj ima pasoš“, misli Vindiš. Prozori su sjajni, a staklo je golo. Ćurčija je sve prodao. Sobe su prazne. „Oni su prodali zavese“, kaže Vindiš za sebe.

Ćurčija je naslonjen na kaljevu peć. Na podu stoje beli tanjiri. Na prozorskoj dasci leži pribor za jelo. O kvaku je okačen ćurčijin crni kaput. Ćurčijina žena se u hodu saginje nad velike kofere. Vindiš joj vidi ruke. One bacaju senke na prazne zidove sobe. Izdužuju se i savijaju. Ruke su talasaste kao grane nad vodom. Ćurčija broji novac. Stavlja svežanj novčanica u čunak kaljeve peći.

Orman je beli kvadrat, kreveti su beli okviri. Između njih su zidovi crne mrlje. Pod je kriv. Pod se diže. Penje se visoko uza zid. Postavlja se ispred vrata. Ćurčija broji drugi svežanj novca. Pod će ga pokriti. Ćurčijina žena duva prašinu sa sive šubare. Pod će je podići do tavanice. Pored kaljeve peći zidni sat je ostavio dugu belu mrlju. Pored kaljeve peći visi vreme. Vindiš zatvara oči. „Vreme se završilo“, misli Vindiš. On čuje kako kuca bela mrlja zidnog sata i vidi brojčanik od crnih mrlja. Bez kazaljki je vreme. Samo se crne mrlje okreću. Tiskaju se. Izvlače se iz ove bele mrlje. Padaju duž zida. One su pod. Crne mrlje su pod u drugoj sobi.

Rudi kleči na podu u praznoj sobi. Pred njim, u dugim redovima, leže njegovi šareni stakleni predmeti. U krugovima. Pored Rudija stoji prazan kofer. Na zidu visi slika. To nije slika. Okvir je od zelenog stakla. U okviru je mlečno staklo sa crvenim talasima.

Sova leti iznad bašta. Njen krik je visok. Njen let je nizak. Pun noći je njen let. „Mačka“, misli Vindiš, „mačka koja leti.“

Rudi stavlja kašiku od plavog stakla pred oko. Beonjača mu postaje velika. Zenica mu je mokra, sjajna lopta u kašici. Pod naplavljuje boje do ruba sobe. Vreme iz druge sobe diže talase. Crne mrlje plivaju s njima. Sijalica se grči. Svetlo je iscepano. Dva prozora se rasplinjavaju jedan u drugom. Dva poda gutaju zidove pred sobom. Vindiš drži svoju glavu u luci. U glavi udara bilo. U zglobu ruke bije slepoočnica. Podovi se dižu.

Približavaju se, dodiruju. Tonu u sopstvenu uzanu pukotinu. Oni će biti teški i zemlja će se polomiti. Staklo će se žariti, postaće uzdrhtali čir u koferu.

Vindiš otvara usta. Oseća kako mu po licu rastu crne mrlje.

Kutija

Rudi je inženjer. Tri godine radio je u fabrici stakla. Fabrika stakla leži u planinama.

Ćurčija je za te tri godine jedan jedini put otišao do svog sina. „Idem na nedelju dana kod Rudija u planine“, rekao je ćurčija Vindišu.

Posle tri dana ćurčija se vratio. Obrazi su mu bili jarkocrveni od planinskog vazduha, a oči bolne od nesanice. „Nisam tamo mogao da spavam“, rekao je ćurčija. „Oka nisam sklopio. Noću sam osećao planine u glavi.“

„Gde god čovek da pogleda“, pričao je ćurčija, „vide se planine. Na putu ka planinama su tuneli. I to su planine. Tuneli su crni kao noć. Voz prolazi kroz tunele. Čitava planina čangrlja u vozu. Uši počnu da zuje, a u glavi se oseća pritisak. Čas noć kao u džaku, čas dan sjajan kao munja“, reče ćurčija, „i tako stalno naizmenično. To se ne može izdržati. Svi sede i čak i ne gledaju kroz prozor. Čitaju knjige kad ima svetla.“

Paze da im knjige ne skliznu s kolena. Ja sam morao da pazim da ih ne dodirujem laktovima. Oni ostavljaju knjige otvorene kad se smrači. Ja sam osluškivao, u tunelima sam osluškivao da li zatvaraju knjige. Ništa nisam čuo. Kad se rasvetlilo, prvo sam pogledao u knjige a onda u njihove oči. Knjige su im bile otvorene, a oči zatvorene. Ljudi su otvarali oči kasnije od mene. Kažem ti, Vindišu“, rekao je ćurčija, „svaki put sam bio ponosan što sam otvorio oči pre njih. Ja predosećam kad će kraj tunela. To mi je iz Rusije“, rekao je ćurčija. Držao se rukom za čelo. „Toliko čangrljavih noći i toliko dana sjajnih kao munja“, rekao je ćurčija, „nikad nisam doživeo. Noću sam u krevetu čuo tunele. Šumeli su. Šumeli kao vagoni na Uralu.“

Ćurčija je mahao glavom. Lice mu se razvedrilo. Pogledao je preko ramena ka stolu. Gledao je da li njegova žena sluša. Onda je prošaputao: „Ali žene, Vindišu! Kažem ti, kakvih žena ima tamo. Kako samo hodaju. One kose brže nego muškarci.“ Ćurčija se nasmejao. „Žali bože“, rekao je, „što su Vlahinje. U klevetu su dobre, ali ne umeju da kuvaju kao naše žene.“

Na stolu je bila limena činija. Ćurčijina žena je u činiji mutila sneg od belanaca. „Oprala sam dve košulje“, rekla je. „Voda je pocrnela. Takva je tamo prljavština. Ne vidi se, zbog šuma.“

Ćurčija je pogledao u činiju. „Gore, na najvišoj planini“, rekao je, „postoji sanatorijum. Tamo su luđaci. Šetaju se iza ograde u plavim gaćama i debelim kaputima. Jedan po ceo dan traži borove iglice u travi. Priča sam sa sobom. Rudi kaže da je rudar. On je štrajkovao.“

Ćurčijina žena je umočila vrh prsta u sneg. „Eto šta je dobio od toga“, rekla je i polizala prst.

„Drugi jedan je“, reče ćurčija, „samo nedelju dana bio u sanatorijumu. Opet je u jami. Pregazila su ga kola.“

Ćurčijina žena je podigla činiju. „Jaja su bajata“, rekla je, „sneg je gorak“.

Ćurčija je klimnuo glavom. „Odozgo se vide groblja“, rekao je. „Vise ukoso niz planine.“

Vindiš je položio ruke na sto kraj činije. Rekao je: „Ne bih voleo da me tamo sahrane.“

Ćurčijina žena je odsutno pogledala u Vindišove ruke. „Da, mora da je lepo u planinama“, rekla je. „Samo su tako daleko odavde. Mi ne možemo tamo, a Rudi ne dolazi kući.“

„Ona sad opet peče kolače“, rekao je ćurčija, „a Rudi neće pojesti ni parče.“

Vindiš je sklonio ruke sa stola.

„Oblaci u gradu vise nisko“, rekao je ćurčija. „Ljudi prolaze između oblaka. Svakog dana je nevreme. Kad su ljudi u polju, ubije ih grom.“

Vindiš je gurnuo ruke u džepove. Ustao je. Otišao je do vrata.

„Doneo sam nešto“, rekao je ćurčija. „Rudi mi je dao jednu kutijicu za Amaliju.“ Ćurčija je otvorio jednu fioku. Opet ju je zatvorio. Pogledao je u jedan prazan kofer. Ćurčijina žena je tražila po džepovima njegovog kaputa. Ćurčija je otvorio orman.

Ćurčijina žena je iscrpljeno podigla ruke. „Tražićemo je“, rekla je. Ćurčija je tražio po džepovima pantalona. „Još jutros sam držao kutiju u ruci“, rekao je.

Britva

Vindiš sedi u kuhinji pred prozorom. Brije se. Četkicom razmazuje belu penu po licu. Pena mu šušti po obrazima. Vindiš vrhom prsta nanosi sneg oko usta. Gleda u ogledalo. U njemu vidi kuhinjska vrata. I svoje lice.

Vindiš vidi da je razmazao previše snega po licu. Vidi kako mu usta leže u snegu. Oseća da ne može da govori od snega u nozdrvama i snega na bradi.

Vindiš otvara britvu. Proverava sečivo na koži prsta. Postavlja sečivo ispod oka. Jagodična kost se ne pomera. Vindiš drugom rukom zateže bore ispod oka. Gleda kroz prozor. Tamo je zelena trava.

Britva se trza. Sečivo peče.

Vindiš mnogo sedmica ima ranu ispod oka. Ona je crvena. Ima meku, gnojavu ivicu. U njoj je svake večeri mnogo brašnene prašine.

Već nekoliko dana ispod Vindišovog oka raste krasta.

Vindiš ujutru izlazi iz kuće s krastom. Kad otključa vrata mlina, kad stavi katanac u džep kaputa, Vindiš se uhvati za obraz. Kraste nema.

„Možda je krasta u udubljenju“, misli Vindiš.

Kad se napolju razdani, Vindiš ode do mlinskog ribnjaka. Klekne u travu. Gleda svoje lice u vodi. Kružići mu udaraju u uvo. Njegova kosa uzdrmala je sliku.

Vindiš ispod oka ima zakrivljen, beli ožiljak.

Jedan list trske je prelomljen. Otvara se i zatvara pored njegove ruke. List trske ima smeđe sečivo.

Suza

Amalija je izašla iz ćurčijinog dvorišta. Išla je kroz travu. Držala je kutijicu u ruci. Omirisala ju je. Vindiš je video porub Amalijine suknje. On je bacao senku u travu. Listovi njenih nogu bili su beli. Vindiš je video kako Amalija njiše kukovima.

Kutija je bila uvezana srebrnom niti. Amalija je stala pred ogledalo. Ogledala se. Potražila je srebrnu nit u ogledalu i čupnula je. „Kutija je bila u ćurčijinom šeširu“, rekla je.

U kutiji je šušкао beli svileni papir. Na belom papiru ležala je jedna suza od stakla. Imala je rupu na vrhu. Unutra, u stomaku suze bio je žleb. Ispod suze je bila cedulja. Rudi je napisao: „Suza je prazna. Napuni je vodom. Najbolje kišnicom.“

Amalija nije mogla da napuni suzu. Bilo je leto i u selu je vladala suša. A voda iz bunara nije bila kišnica.

Amalija je podigla suzu ispred prozora, na svetlost. Spolja je bila kruta. Ali iznutra, duž žleba, drhtala je.

Nebo je sedam dana gorelo, dok se nije ispraznilo. Odlutalo je do kraja sela. U dolini je gledalo u reku.

Nebo je pilo vodu. Opet je pala kiša.

Voda je tekla preko popločanog dvorišta. Amalija je stajala pored oluka sa suzom. Gledala je kako voda lije u stomak suze.

U kišnici je bio i vetar. On je gonio srebrna zvona kroz drveće. Zvona su bila mutna, u njima se vitelo lišće. Kiša je pevala. Bilo je i peska u glasu kiše. Bilo je i kore drveta u njemu.

Suza je bila puna. Amalija ju je unela u sobu, mokrih ruku i bosih stopala, uprljanih peskom.

Vindišova žena je uzela suzu u ruku. Voda je svetlela u njoj. U staklu je bila svetlost. Suzina voda kapala je Vindišovoj ženi između prstiju.

Vindiš je ispružio ruku. Uzeo je suzu. Voda je skliznula niz njegov lakat. Vindišova žena je vrhom jezika liznula mokre prste. Vindiš je gledao kako ona liže prst koji je u olujnoj noći izvukla sluzav iz dlaka. Pogledao je

napolje u kišu. Osetio je sluz u ustima. Nagon za povraćanjem stezao ga je u grlu kao čvor.

Vindiš je spustio suzu u Amalijinu ruku. Suza je kapala. Nivo vode u njoj nije se spuštao. „Voda je slana. Gori na usnama“, rekla je Vindišova žena.

Amalija je liznula svoj zglobov. „Kiša je slatka“, rekla je. „Suza je isplakala so.“

Vrt mrcina

„Tu ni škole ništa ne pomažu“, rekla je Vindišova žena. Vindiš je pogledao Amaliju i rekao: „Rudi je inženjer, ali tu ni škole ništa ne pomažu.“ Amalija se nasmejala. „Rudi ne poznaje sanatorijum samo spolja. Bio je zatvoren u njemu“, rekla je Vindišova žena. „Čula sam od poštarke.“

Vindiš je gurao čašu po stolu amo-tamo. Pogledao je u čašu i rekao: „To je u porodici. Kad dođu deca, i ona polude.“

Rudijevu su prababu u selu zvali Gusenica. Preko leđa joj je stalno visila tanka pletenica. Nije mogla da podnese češalj. Njen muž je umro rano, a da nije bolovao.

Gusenica je posle sahrane krenula da traži svog muža. Otišla je u krčmu. Gledala je svakog muškarca u lice. „Nisi to ti“, govorila je od jednog do drugog stola. Krčmar joj je prišao i rekao: „Pa tvoj muž je mrtav.“ Ona je uzela svoju tanku pletenicu u ruku. Zaplakala je i istrčala na ulicu.

Svakog dana je Gusenica išla da traži svog muža. Ulazila je u kuće i pitala da li je bio tu.

Jednog zimskog dana, kad je magla pravila bela kola iznad sela, Gusenica je izašla u polje. Nosila je letnju haljinu i nije imala čarape. Samo su joj ruke bile odevene za sneg. Nosila je debele vunene rukavice. Išla je kroz golo žbunje. Bilo je kasno popodne. Šumar ju je video. Poslao ju je natrag u selo.

Šumar je sledećeg dana došao u selo. Gusenica je ležala u žbunu trnjina. Smrzla se. On ju je preko ramena uneo u selo. Gusenica je bila ukočena kao daska.

„Toliko je bila neodgovorna“, rekla je Vindišova žena. „Ostavila je svoje trogodišnje dete samo na svetu.“

Trogodišnje dete bio je Rudijev deda. On je bio stolar. Nije hteo da obrađuje svoju njivu. „Na dobroj zemlji je iznikao čičak“, rekao je Vindiš.

Rudijevom dedi je u glavi bilo samo drvo. Kupio je drvo za sav novac. „Od drveta je pravio figure“, rekla je Vindišova žena. „U svakom drvetu

urezivao je lica da je od toga moglo da ti se smuči.“

„Onda je počela nacionalizacija“, rekao je Vindiš. Amalija je mazala nokte crvenim lakom. „Svi seljaci su drhtali. Iz grada su došli ljudi. Premerili su polje. Zapisali su imena ljudi i rekli: Svi koji ne potpišu biće zatvoreni.’ Sve ulične kapije bile su zamandaljene“, rekao je Vindiš. „Ćurčijin otac nije zamandalio uličnu kapiju. Širom ju je otvorio. Kad su ljudi došli, rekao je: ’Dobro je što ćete to uzeti. Vodite i konje, da ih se otarasim.’“

Vindišova žena je otela Amaliji bočicu laka iz ruke. „Niko drugi to nije rekao“, kazala je. Vikala je u besu tako da joj je iza uva iskočila sitna plava žila. „Slušaš li ti uopšte?“, vikala je.

Ćurčijin otac je od lipa u vrtu izrezbario голу ženu. Postavio ju je u dvorištu pod prozor sobe. Njegova žena je plakala. Uzela je dete. Položila ga je u korpu od trske. „Uselila se u praznu kuću na ivici sela s detetom i nekoliko stvari koje je mogla da ponese“, rekao je Vindiš.

„Dete je od silnog drveta već imalo dubokomisaonu rupu u glavi“, rekla je Vindišova žena.

Dete je ćurčija. Kad je prohodao, svakog dana je išao u polje. Hvatao je guštere i krastače. Kad je porastao, noću se ušunjavao u crkveni toranj. Vadio je iz gnezda sove koje nisu mogle da lete. Pod košuljom ih je nosio kući. Hranio je sove gušterima i krastačama. Kad odrastu, ubijao ih je. Dubio ih je. Stavljaio ih je u krečno mleko. Sušio ih je i punio.

„Pre rata“, rekao je Vindiš, „ćurčija je na kuglanju, na crkvenom vašaru, dobio jarca. Jarca je odrao živog nasred sela. Ljudi su se razbežali. Ženama je pripadala muka.“

„Na mestu gde je jarac iskrvario“, rekla je Vindišova žena, „ni danas ne raste trava.“

Vindiš se naslonio na orman. „Nikad nije bio junak“, uzdahnuo je Vindiš, „bio je samo šinter. U ratu se nije borilo protiv sova i krastača.“

Amalija se češljala pred ogledalom.

„Nikad nije bio u esesovcima“, rekla je Vindišova žena, „bio je samo u Vermahtu. Posle rata je opet hvatao i punio sove, i rode, i kosove. I klao je sve bolesne ovce i zečeve u okolini. I štavio kože. Čitav njegov tavan je vrt

mrcina za mrtvu stoku“, rekla je Vindišova žena.

Amalija je posegla za bočicom laka. Vindiš je osetio zrno peska iza čela; putovalo je od jedne slepoočnice do druge. Jedna crvena kap iz bočice kanula je na stolnjak.

„Ti si u Rusiji bila kurva“, rekla je Amalija majci i pogledala u nokat.

Kamen u kreču

Sova leti ukруг iznad jabukovog stabla. Vindiš gleda u mesec. On gleda kuda plove crne mrlje. Sova ne zatvara svoj krug.

Ćurčija je pre dve godine preparirao poslednju sovu iz crkvenog tornja i poklonio je parohu. „Ova sova živi u drugom selu“, misli Vindiš.

Tuđinska, sovu uvek zatekne noć ovde u selu. Niko ne zna gde ona danju odmara krila. Niko ne zna gde zatvori kljun i spava.

Vindiš zna da tuđinska sova oseća miris punjenih ptica na ćurčijinom tavanu.

Ćurčija je poklonio punjenu stoku muzeju u gradu. Za to nije dobio novac. Došla su dva čoveka. Auto je ceo jedan dan stajao pred ćurčijinom kućom. Bio je beo i zatvoren kao soba.

Ljudi su rekli: „Punjene životinje spadaju u fond divljači naših šuma.“ Spakovali su sve ptice u kutije. Pretili su visokom kaznom. Ćurčija im je poklonio sve svoje ovčje kože. Onda su rekli da je sve u redu.

Beli zatvoreni auto odvezao se iz sela polako kao soba. Ćurčijina žena se od straha smeškala i mahala.

Vindiš sedi na verandi. „Ćurčija je predao dokumenta posle nas“, misli on. „On je platio u gradu.“

Vindiš čuje list na popločanoj stazi. On grebe po kamenju. Zid je dugačak i beo. Vindiš zatvara oči. Oseća kako zid prirasta za njegovo lice. Kreč mu gori na čelu. Jedan kamen u kreču otvara usta. Stablo jabuke drhti. Listovi su uši. Oni osluškuju. Jabukovo drvo napaja svoje zelene jabuke.

Stablo jabuke

Pre rata je iza crkve raslo jedno stablo jabuke. To je stablo samo jelo svoje jabuke.

Bokterov otac i sam je bio bokter. Jedne letnje noći stajao je iza šimširove ograde. Video je kako je stablo jabuke, gore na deblu gde se dele grane, otvorilo gubicu. Jabukovo stablo jelo je jabuke.

Ujutru bokter nije legao da spava. Otišao je do seoskog sudije. Rekao mu je da jabukovo stablo iz crkve samo jede svoje jabuke. Seoski sudija se nasmejao. Dok se smejaio, trzale su mu se trepavice. Bokter je kroz smeh čuo njegov strah. U sudijinim slepoočnicama udarali su mali čekići života.

Bokter je otišao kući. Legao je u krevet obučen. Zaspao je. Spavao je u znoju.

Dok je on spavao, stablo jabuke je seoskom sudiji razranjavilo slepoočnice. Oči su mu bile crvene, a usta suva.

Posle ručka je seoski sudija udario svoju ženu. Video je kako u supi plivaju jabuke. Gutao ih je.

Seoski sudija nije mogao da spava posle jela. Zatvorio je oči i čuo kore drveta iza zida. Kore drveta visile su u nizu. Ljuljale su se na konopcima i jele jabuke.

Uveče je seoski sudija sazvao zbor. Ljudi su se okupili. Seoski sudija je osnovao Komisiju za nadzor nad stablom jabuke. U komisiji su bile četiri seoske gazde, paroh, seoski učitelj i sam seoski sudija.

Seoski učitelj je održao govor. Nazvao je Komisiju za nadzor nad stablom jabuke „Komisijom letnje noći“. Paroh je odbio da nadzire stablo jabuke iza crkve. Triput se prekrstio. Izvinio se uz: „Bože, oprostí tvome grešniku.“ Zapretio je da će se sledećeg dana odvesti u grad i prijaviti biskupu to bogohuljenje.

Te večeri je kasno pao mrak. Sunce u svojoj vrelini nije moglo da pronađe kraj dana. Noć je iz zemlje navrla preko sela.

Komisija letnje noći u tami je puzala duž šimširove ograde. Legli su pod stablo jabuke. Pogledali su u splet granja.

Seoski sudija je imao sekiru. Gazde su položile vile za đubre u travu. Seoski učitelj je pod džakom sedeo pored petrolejke s olovkom i sveskom. Jednim okom je gledao kroz rupu na džaku veličine palca. On je pisao izveštaj.

Noć je porasla visoko. Istiskivala je nebo iz sela. Bila je ponoć. Komisija letnje noći zurila je u napola oterano nebo. Učitelj je pod džakom gledao u džepni sat. Ponoć je prošla. Crkveni časovnik je nije otkucao.

Paroh je zaustavio crkveni časovnik. Njegovi nazubljeni točkovi nisu smeli da odmere vreme greha. Tišina će optužiti selo.

U selu niko nije spavao. Psi su stajali na ulici. Nisu lajali. Mačke su sedele na drveću. Gledale su očima zažarenim poput fenjera.

Ljudi su sedeli u sobama. Majke su nosale decu tamo-amo između zapaljenih sveća. Deca nisu plakala.

Vindiš je s Barbarom sedeo pod mostom.

Učitelj je na džepnom satu video da je ponoć. Ispružio je ruku iz džaka. Dao je znak Komisiji letnje noći.

Stablo jabuke se nije micalo. Seoski sudija se nakašljao od dugog ćutanja. Jednog gazdu je protresao duvanski kašalj. On je na brzinu iščupao busen trave. Gurnuo je travu u usta. Zakopao je kašalj.

Dva sata po ponoći stablo jabuke je zadrhtalo. Gore, tamo gde se dele grane, otvorila se gubica. Gubica je jela jabuke.

Komisija letnje noći čula je mljackanje gubice. Iza zida, u crkvi, cvrčali su cvrčci.

Gubica je pojela šestu jabuku. Seoski sudija je pritrčao drvetu. Udario je sekrom u gubicu. Gazde su podigle vile uvis. Postavili su se iza sudije.

Komad kore sa žutim, mokrim drvetom pao je u travu.

Stablo jabuke zatvorilo je gubicu.

Niko iz Komisije letnje noći nije video kako je i kada stablo jabuke zatvorilo gubicu.

Učitelj je ispuzao iz džaka. „On je, kao učitelj, to morao da vidi“, rekao je seoski sudija.

U četiri ujutru paroh je u svojoj dugoj, crnoj mantiji, pod svojim

velikim, crnim šešiom, pored svoje crne akten-tašne pošao na železničku stanicu. Išao je brzo. Gledao je samo u pločnik. Na zidovima kuća stajalo je praskozorje. Kreč je bio svetao.

Tri dana posle toga biskup je došao u selo. Crkva je bila puna. Ljudi su videli kako je kroz klupe prišao oltaru. Popeo se na predikaonicu.

Biskup se nije molio. Rekao je da je pročitao učiteljev izveštaj. Da se posavetovao s Bogom. „Bog to već odavno zna“, viknuo je. „Bog me je podsetio na Adama i Evu.“ Kazao je biskup tiho: „Bog mi je rekao: U stablu jabuke je đavo.“

Biskup je napisao pismo parohu. Napisao je pismo na latinskom. Paroh je pročitao pismo s predikaonice. Zbog latinskog je predikaonica delovala vrlo visoko.

Bokterov otac rekao je da nije čuo parohov glas.

Kada je paroh pročitao pismo do kraja, zatvorio je oči. Sklopio je ruke i molio se na latinskom. Sišao je s predikaonice. Delovao je sitno. Lice mu je bilo umorno. Postavio se licem prema oltaru. „Ne smemo poseći drvo. Moramo drvo spaliti dok stoji“, rekao je.

Stari ćurčija je želeo da otkupi stablo od paroha. Ali paroh je rekao: „Božja reč je svetinja. Biskup zna za to.“

Uveče su ljudi doneli tovar slame. Četiri gazde su uvezale slamu oko debla. Predsednik opštine je stajao na merdevinama. On je posipao krošnju slamom.

Paroh je stajao iza jabukovog stabla i glasno se molio. Duž šimširove ograde stajao je crkveni hor i pevao duge pesme. Bilo je hladno i dah pesama dizao se u nebo. Žene i deca su se tiho molili.

Učitelj je potpalio slamu upaljenim iverom. Plamen je proždirao slamu. Rastao je. Plamen je gutao koru stabla. Vatra je krčkala u drvetu. Krošnja je lizala nebo. Mesec se pokrio.

Jabuke su se nadule. Raspukle su se. Sok je šištao. Sok je cičao u vatri kao živo meso. Dim je smrdeo. Pekao je oči. Pesme je iskidao kašalj.

Selo je stajalo u izmaglici dok nije došla prva kiša. Učitelj je pisao u svoju svesku. Nazvao je tu izmaglicu Jabukova magla.

Drvena ruka

Iza crkve je još dugo stajao crn, grbav panj.

Ljudi su rekli da iza crkve stoji čovek. On izgleda kao paroh bez šešira.

Ujutru je pala slana. Šimšir je bio posut belim. Panj je bio crn.

Crkvenjak je nosio iza crkve uvele ruže s oltara. Prošao je pored panja. Panj je bio drvena ruka njegove žene.

Ugljenisano lišće je treperilo. Nije bilo vetra. Lišće je bilo bez težine. Dizalo mu se uz kolena. Padalo mu je pred korake. Lišće se raspadalo. Bilo je čađ.

Crkvenjak je posekao panj. Sekira nije imala zvuka. Crkvenjak je polio panj bocom petroleja za lampe. Zapalio ga je. Panj je izgoreo. Na tlu je ležala šaka pepela.

Crkvenjak je sipao pepeo u kutiju. Otišao je do ruba sela. Rukama je iskopao rupu u zemlji. Pred čelom mu je stajala jedna kriva grana. Bila je to drvena ruka. Hvatala ga je.

Crkvenjak je zatrpao kutiju zemljom. Prašnjavim stazama je otišao u polje. Izdaleka je čuo drveće. Kukuruz je bio suv. Lišće se lomilo tamo kuda je prolazio. Osećao je usamljenost svih godina. Njegov život je bio proziran. Prazan.

Vrane su letele nad kukuruzom. Spustile su se na stabljike kukuruza. Bile su od uglja. Bile su teške. Stabljike kukuruza su se njihale. Vrane su lepršale.

Kada se crkvenjak vratio u selo, osetio je kako mu srce visi između rebara, golo i ukočeno. Kutija s pepelom ležala je pored šimširove ograde.

Pesma

Susedove pegave svinje glasno grokću. One su krdo u oblacima. One putuju preko dvorišta. Veranda je zatvorena lišćem, kao istkanim. Svaki list ima senku.

U pobočnoj ulici peva neki muški glas. Pesma plovi kroz lišće. „Selo je vrlo veliko u noći“, misli Vindiš, „i posvuda je njegov kraj.“

Vindiš zna pesmu: „Pođoh jednom u Berlin, lepu varoš da vidim. Tirihaholala čitavu noć.“ Veranda raste uvis kad je tako mračno. Kad lišće ima senke. Ona raste uvis ispod pločnika, potiskuje ga. Raste na stabljici. Kad poraste previsoko, stabljika će se prelomiti. Veranda će pasti na zemlju. Na isto mesto. Kad se razdani, neće se videti da je veranda narasla i pala.

Vindiš oseća potisak na kamenju. Prazan sto stoji ispred njega. Užas stoji na stolu. Užas je pod Vindišovim rebrima. Vindiš oseća užas kako mu visi kao kamen u džepu kaputa.

Pesma plovi kroz stablo jabuke: Pošalji mi kćer svoju da joj gurnem patku svoju. Tirihaholala čitavu noć.

Vindiš gura hladnu ruku u džep kaputa. U džepu kaputa ne visi nikakav kamen. Među prstima mu je pesma. Vindiš se tiho uključuje u pevanje: *Gospodine, to ne ide, moja kći se ne jebe. Tirihaholala čitavu noć.*

Zato što je krdo svinja gore među oblacima toliko veliko, oblaci se vuku preko sela. Svinje ćute. Pesma je sama u noći: *Pusti nas, majko, skupa, inače čemu mi rupa. Tirihaholala čitavu noć.*

Put do kuće je dug. Čovek ide po mraku. Pesma se ne prekida. *Majko, pozajmi mi svoju, ne može stati u svoju. Tirihaholala čitavu noć.* Pesma je teška. Glas je dubok. U pesmi je kamen. Hladna voda teče preko kamena. *Ne mogu da ti je zajmim do jutra, tvom ocu će trebati sutra. Tirihaholala čitavu noć.*

Vindiš izvlači ruku iz džepa. On gubi kamen. Gubi pesmu.

„Amalija“, misli Vindiš, „u hodu spušta stopala postrance na zemlju.“

Mleko

Kad je Amalija imala sedam godina, Rudi ju je provukao kroz kukuruz. Vukao ju je do kraja bašte. „Kukuruz je šuma“, rekao je. Rudi je s Amalijom otišao u ambar. Rekao je: „Ambar je zamak.“

U ambaru je bilo prazno vinsko bure. Rudi i Amalija su se uvukli u bure. „Bure je tvoj krevet“, rekao je Rudi. Stavio je Amaliji suve čičkove u kosu. „Ti imaš trnovu krunu“, rekao je. „Ti si ukleta. Volim te. Ti moraš da patiš.“

Rudi je imao džepove pune šarene srče. Poredao je krhotine oko ivice bureta. Krhotine su svetlucale. Amalija je sela na dno bureta. Rudi je kleknuo pred nju. Zadigao joj je haljinu. „Pijem tvoje mleko“, rekao je Rudi. Sisao je Amalijine bradavice. Amalija je sklopila oči. Rudi ju je ujeo za sitne, smeđe čvoriće.

Amalijine bradavice su bile otečene. Amalija je zaplakala. Rudi je preko kraja bašte otišao u polje. Amalija je otrčala u kuću.

Čičkovi su joj se zamrsili u kosi. Načinili su se klupčići. Vindišova žena je odsekla klupčiče makazama. Oprala je Amalijine bradavice čajem od kamilice. „Više ne smeš da se igraš s njim“, rekla je. „Ćurčijin sin je lud. On od onih punjenih životinja ima dubokomisaonu rupu u glavi.“

Vindiš je vrteo glavom. „Amalija će nas još obrukati“, rekao je.

Zlatna vuga

Između roletni su bile sive pukotine. Amalija je bila u groznici. Vindiš nije mogao da spava. Mislio je na razgrizene bradavice.

Vindišova žena je sela na ivicu kreveta.

„Sanjala sam“, rekla je. „Otišla sam na tavan. U ruci sam držala sito za brašno. Na stepeništu je ležala mrtva ptica. Bila je to zlatna vuga. Podigla sam pticu za noge. Ispod nje je bila grudva debelih, crnih muva. Muve su se razletele u roju. Sele su u sito za brašno. Ja sam istresla sito u vazduh. Muve nisu odletele. Onda sam širom otvorila vrata. Istrčala sam u dvorište. Bacila sam sito s movama u sneg.“

Zidni sat

Ćurčijini prozori su pali u noć. Rudi leži na svom kaputu i spava. Ćurčija sa ženom leži na drugom kaputu i spava.

Vindiš vidi belu mrlju zidnog sata na praznom stolu. U zidnom satu živi kukavica. Ona oseća kazaljke. Ona kuka. Ćurčija je poklonio zidni sat milicioneru.

Pre dve nedelje ćurčija je pokazao Vindišu jedno pismo. Stiglo je iz Minhena. „Tamo mi živi šurak“, rekao je ćurčija. Položio je pismo na sto. Vrhom prsta je tražio redove koje je želeo da pročita. „Treba da ponesete svoje posuđe i pribor za jelo. Naočari su ovde vrlo skupe. Ne možemo sebi da priuštimo bunde.“ Ćurčija je okrenuo list.

Vindiš čuje kukavicu kako kuka. On oseća miris punjenih ptica kroz tavanicu. Kukavica je jedina živa ptica u kući. Ona svojim krikom čepa vreme. Punjene ptice smrde.

Onda se ćurčija nasmejao. Podvukao je prstom jednu rečenicu na kraju strane. „Ovde žene ništa ne valjaju“, pročitao je. „Ne umeju da kuvaju. Moja žena mora da kolje kokoške za kućevlasnicu. Dama odbija da jede krv i džigericu. Ona baca želudac i slezinu. Osim toga puši po čitav dan i daje se svakom muškarcu.“

„Najgora Švabica odavde“, rekao je ćurčija, „još uvek više vredi nego najbolja Nemica odande.“

Vučja stopa

Sova više ne huče. Spustila se na neki krov. „Mora da je stara Kronerka umrla“, misli Vindiš.

Stara Kronerka je prošlog leta brala bačvarevu lipu. Drvo je na levoj strani groblja. Tamo raste trava. U travi cvetaju divlji narcisi. U travi je ribnjak. Oko ribnjaka su grobovi Rumuna. Ravni su. Voda ih vuče pod zemlju.

Bačvareva lipa slatko miriše. Paroh kaže da grobovi Rumuna ne pripadaju groblju. Da grobovi Rumuna mirišu drugačije nego grobovi Nemaca.

Bačvar je išao od kuće do kuće. Imao je vreću s mnogo malih čekića. Udarao je obruče na burad. Za to je dobijao da jede. Puštali su ga da spava u ambarima.

Bila je jesen. Kroz oblake se videla zimska hladnoća. Bačvar se jednog jutra nije probudio. Niko ne zna ko je on bio. Odakle je došao. „Takav čovek je uvek na putu“, rekli su ljudi.

Grane lipe vise nad grobom. „Nisu mi potrebne merdevine“, rekla je stara Kronerka. „Ne hvata me vrtoglavica.“ Sedela je u travi i brala cvetove u korpu.

Stara Kronerka je cele jedne zime pila lipov čaj. Praznila je šolje u usta. Stara Kronerka je postala zavisna od čaja. U šoljama je bila smrt.

Lice stare Kronerke je svetlelo. Ljudi su govorili: „Staroj Kronerki nešto cveta na licu.“ Njeno lice je bilo mlado. Mladost je bila slabost. Onako kako si mlad pred smrt, takvo joj je bilo lice. Onako kako su ljudi sve mlađi, i toliko mladi da se telo skrha. Do iza rođenja.

Stara Kronerka je uvek pevala istu pesmu: „Uz bunar pred kapijom lipa stoji.“ Pevala je nove strofe uz to. Pevala je strofe od lipovog cveta.

Kada je stara Kronerka pila čaj bez šećera, strofe su bile tužne. Tokom pevanja se gledala u ogledalu. Videla je lipe na svom licu. Osećala je rane na stomaku i po nogama.

Stara Kronerka je brala vučju stopu^[1] u polju. Kuvala ju je. Trljala je

rane smeđim sokom. Rane su postajale sve veće. Mirisale su sve slađe.

Svu vučju stopu s polja pobrala je stara Kronerka. Kuvala je sve više vučje stope i sve više čaja.

Dugmad za manžetne

Rudi je bio jedini Nemač u fabrici stakla. „On je jedini Nemač u celoj okolini“, rekao je ćurćija. „U početku su se Rumuni ćudili što posle Hitlera još ima Nemaca. ’Još ima Nemaca’, kazala je direktorova sekretarica, ’još ima Nemaca. Ćak i u Rumuniji.’“

„Ima to svojih prednosti“, smatrao je ćurćija. „Rudi zarađuje mnogo novca u fabrici. On je u dobrim odnosima sa ćovekom iz tajne slućbe. To je visok plavušan. Plavook. Izgleda kao Nemač. Rudi kaže da je veoma obrazovan. Razume se u sve vrste stakla. Rudi mu je poklonio iglu za kravatu i dugmad za manćetne od stakla. To se isplatilo“, rekao je ćurćija. „Ćovek nam je mnogo pomogao da dobijemo pasoše.“

Rudi je ćoveku poklonio sve staklene predmete koje je imao u stanu. Saksije od stakla. Ćešljeve. Jednu stolicu za ljuľjanje od plavog stakla. Šolje i tanjire od stakla.

Slike od stakla. Jednu noćnu lampu od stakla sa crvenim abaćurom.

Rudi je u koferu donosio kući staklene uš, usne, oći, rućne i noćne prste. Stavljao ih je na pod. Redao ih je u nizove i krugove. Posmatrao ih je.

Podna vaza

Amalija je vaspitačica u gradu. Ona svake subote dolazi kući. Vindišova žena je čeka na železničkoj stanici. Pomaže joj da nosi teške torbe. Amalija svake subote ima jednu torbu s namirnicama i jednu torbu sa staklom. „Kristal“, kaže ona.

Ormani su puni kristala. Staklo je poređano po boji i veličini. Crvene vinske čaše, plave vinske čaše, bole čaše za rakiju. Na stolovima stoje staklene činije za voće, vaze za cveće i korpe za cveće.

„Pokloni od dece“, kaže Amalija kad je Vindiš pita: „Odakle ti staklo?“

Već mesec dana Amalija priča o jednoj podnoj vazi od kristala. Pokazuje od poda do svojih bokova. „Toliko je visoka“, kaže Amalija. „Tamnocrvena je. Na vazi je plesačica u beloj čipkanoj haljini.“

Vindišova žena razrogači oči kad čuje za podnu vazuu. Svake subote kaže: „Tvoj otac nikad neće shvatiti koliko vredi podna vaza.“

„Ranije su bile dobre i vaze za cveće“, kaže Vindiš. „Danas su ljudima potrebne podne vaze

Kad je Amalija u gradu, Vindišova žena govori o podnoj vazi. Lice joj se osmehuje. Ruke joj postaju meke. Ona diže prste u vazduh kao da miluje neki obraz. Vindiš zna da bi ona za jednu podnu vazuu raširila noge. Raširila bi noge, vidi se po tome kako su joj prsti meki u vazduhu.

Vindiš postaje tvrd kad ona priča o podnoj vazi. On misli na vreme posle rata. „U Rusiji je širila noge za komad hleba“, govorili su ljudi posle rata.

Vindiš je tada mislio: „Ona je lepa, a glad boli.“

Među grobovima

Vindiš se vratio u selo iz ratnog zarobljeništva. Selo je bilo bolno od mnoštva mrtvih i nestalih.

Barbara je umrla u Rusiji.

Katarina se vratila iz Rusije. Ona je htela da se uda za Jozefa. Jozef je umro u ratu. Katarina je bila bleđa. Oči su joj bile duboke.

Katarina je kao i Vindiš videla smrt. Katarina je kao i Vindiš donela svoj život. Vindiš je ubrzo okačio svoj život o nju.

Vindiš ju je poljubio prve subote u bolnom selu. Pritisnuo ju je uz drvo. Osećao je njen mladi stomak i njene okrugle grudi. Vindiš je s njom išao duž bašta.

Nadgrobni spomenici su stajali u belim redovima. Gvozdena kapija je škripala. Katarina se prekrstila. Plakala je. Vindiš je znao da ona plače za Jozefom. Vindiš je zatvorio kapiju. Plakao je. Katarina je znala da on plače za Barbarom.

Katarina je iza kapele sela u travu. Vindiš se nagnuo ka njoj. Ona ga je uhvatila za kosu. Smešila se. On joj je zadigao suknju. Otkopčao je pantalone. Legao je na nju. Ona je prstima zagrebala travu. Dahtala je. Vindiš je gledao preko njene kose. Nadgrobni spomenici su svetleli. Ona je drhtala.

Katarina je sela. Povukla je suknju do kolena. Vindiš je stajao pred njom i zakopčavao pantalone. Groblje je bilo veliko. Vindiš je znao da nije umro. Kod kuće je. Ove pantalone su ovde u selu, u ormanu, čekale na njega. U ratu i u ratnom zarobljeništvu nije znao gde leži selo i koliko će od njega ostati.

Katarina je držala travku u ustima. Vindiš ju je povukao za ruku. „Hajdemo odavde“, rekao je.

Petlovi

Zvona crkvenog sata zazvonila su pet puta. Vindiš oseća hladne čvorove u nogama. Izlazi u dvorište. Iznad plotu ide bokterov šešir.

Vindiš ide do kapije. Bokter se drži za telegrafski stub. Priča sam sa sobom. „Gde li je samo, gde li se samo zadržala, najlepša među ružama?“, kaže. Pas sedi na pločniku. Jede crva.

Vindiš kaže: „Konrade.“ Bokter ga pogleda. „Sova sedi iza stoga slame na livadama“, kaže on. „Kronerka je mrtva.“ On zeva. Dah mu miriše na rakiju.

U selu kukuriču petlovi. Glasovi su im hrapavi. Oni imaju noć u kljunu. Bokter se drži za plot. Ruke su mu prljave. Prsti su mu krivi.

Mrtvačka mrlja

Vindišova žena stoji bosonoga na kamenom popločanom hodniku. Kosa joj je raščupana kao da kroz kuću duva vetar. Vindiš vidi da su joj se listovi naježili. Vidi da joj je koža na gležnjevima hrapava.

Vindiš njuši njenu spavaćicu. Topla je. Jagodice na licu su joj tvrde. Trzaju se. Usta joj se cepaju. „Sad dolaziš kući“, vrišti ona. „U tri sam pogledala na sat. Sad je otkucalo pet.“ Ona leprša rukama po vazduhu. Vindiš gleda njen prst. Nije sluzav.

Vindiš u ruci gnječi suv jabukov list. Čuje svoju ženu kako viče u predsoblju. Ona lupa vratima. Vičući odlazi u kuhinju. Kašika zveči na štednjaku.

Vindiš stoji na kuhinjskim vratima. Ona diže kašiku. „Kurvaru jedan“, viče. „Reći ću ja tvojoj kćerki šta radiš.“

Iznad čajnika je zeleni mehur. Iznad mehura je njeno lice. Vindiš joj prilazi. Vindiš je udara u lice. Ona začuti. Spušta glavu. Plačući postavlja čajnik na sto.

Vindiš sedi pred činijom sa čajem. Para mu jede lice. Para nane odlazi u kuhinju. Vindiš vidi svoje oko u čaju. Šećer iz kašike sipi u njegovo oko. Kašika stoji u čaju.

Vindiš otpija gutljaj čaja. „Stara Kronerka je umrla“, kaže. Njegova žena duva u činiju. Ima sitne i crvene oči. „Zvoni malo zvono“, kaže ona.

Na njenom obrazu je crvena mrlja. To je mrlja od Vindišove ruke. To je mrlja od pare čaja. To je mrtvačka mrlja stare Kronerke.

Malo zvono zvoni kroz zidove. Lampa zvoni. Tavanica zvoni.

Vindiš diše duboko. On nalazi svoj dah na dnu činije.

„Ko zna kad i gde ćemo mi umreti“, kaže Vindišova žena. Hvata se za kosu. Raščupa još jedan pramen. Jedna kap čaja sliva joj se niz bradu.

Sviće. Ulicom se širi siva svetlost. Čurčijini prozori su osvetljeni. „Danas po podne je sahrana“, kaže Vindiš.

Propijena pisma

Vindiš se vozi biciklom u mlin. Gume bicikla cvile u mokroj travi. Vindiš gleda kako mu se točak okreće među kolenima. Plotovi prolaze kroz kišu. Bašte šušte. Drveće kaplje.

Spomenik ratnicima je obavijen sivilom. Sitne ruže su smeđe po ivicama.

Udubljenje je puno vode. Guma bicikla se davi. Voda prska po Vindišovim nogavicama. Na kamenom pločniku uvijaju se kišne gliste.

Stolarev prozor je otvoren. Krevet je zatvoren. Pokriven je crvenim plišanim prekrivačem. Stolareva žena sedi sama za stolom. Na stolu leži hrpa boranije.

Poklopac kovčega stare Kronerke više ne stoji uza zid sobe. Stolareva majka se smeši sa slike iznad kreveta. Ona se smeši iz smrti bele georgine u smrt stare Kronerke.

Pod je go. Stolar je prodao crvene tepihe. On ima i velike formulare. Čeka na pasoš.

Kiša pada Vindišu za vrat. Ramena su mu mokra.

Stolarevu ženu zovu čas kod paroha zbog krštenice, čas kod milicionera zbog pasoša.

Bokter je ispričao Vindišu da paroh u sakristiji ima gvozdeni krevet. U tom krevetu on sa ženama traži krštenice. „Kad sve dobro ide“, rekao je bokter, „on traži krštenice pet puta. Kad temeljno obavlja posao, traži ih deset puta. Milicioner nekim porodicama po sedam puta gubi i zatura zahteve i taksene marke. On ih sa ženama koje hoće da emigriraju traži u skladištu pošte, na dušeku.“

Bokter se nasmejao. „Tvoja žena je“, rekao je Vindišu, „prestara za njega. Tvoju Kati će ostaviti na miru. Ali tvoja kći će još doći na red. Paroh će je prevesti u katoličku veru, a milicioner će joj ukinuti državljanstvo. Poštarka daje milicioneru ključ kad on ima posla u skladištu.“

Vindiš je cipelom gurnuo vrata vodenice. „Neka se usudi“, rekao je.

„Dobiće brašno, ali moju kćer neće dobiti.“

„Zato naša pisma ne stižu“, rekao je bokter. „Poštarka nam uzima koverta i novac za poštanske marke. Novcem za poštanske marke ona kupuje rakiju. A pisma čita i baca ih u korpu za đubre. A kad milicioner nema posla u skladištu, sedi pored poštarke iza pulta i loče rakiju. Jer poštarka mu je prestara za dušek.“

Bokter je pomilovao svoga psa. „Na stotine pisama je poštarka već propila“, kaže. „I na stotine pisama je prepričala milicioneru.“

Vindiš otključava vrata mlina velikim ključem. On zbraja dve godine. Okreće mali ključ u bravi. Vindiš broji dane. Vindiš ide do mlinskog ribnjaka.

Ribnjak je razrovan. Dižu se talasi. Livade su zamotane u listove i vetar. Stog sena baca svoju ploveću, a ipak večno nepokretnu senku u ribnjak. Oko stoga gmižu žabe. One vuku bele stomake kroz travu.

Bokter sedi kraj mlinskog ribnjaka i štuca. Jabučica mu iskače iz kaputa. „O crvenom luku“, kaže. „Rusi luk na vrhu seku na tanke kriške. Pospu ga solju. Luk se od soli otvara kao ruža. Pušta vodu. Bistru, svetlu vodu. Izgleda kao lokvanj. Rusi ga udaraju pesnicama. Video sam Ruse koji su petom stajali na luku. Okretali su se na peti. Ruskinje su dizale suknje i klečale na luku. Vrtele su se na kolenima. Mi, vojnici, hvatali smo Ruskinje za bokove i pomagali im da se vrte.“

Bokteru su oči vodnjikave. „Jeo sam luk koji su Ruskinje izgnječile kolenima pa je bio sladak kao maslac“, kaže on. Obrazi su mu uveli. Oči mu postaju mlade i sjajne kao luk.

Vindiš nosi dve vreće na obalu. Pokriva ih ceradom. Bokter će ih noću odneti milicioneru.

Trska se njiše. Na stabljikama je zalepljena bela pena. „Mora da je takva čipkana haljina plesačice“, misli Vindiš. „Neće meni u kuću podna vaza.“

„Svuda su ženske. I u ribnjaku su ženske“, kaže bokter. Vindiš u trsci vidi njihov donji veš. Odlazi u mlin.

Muva

Stara Kronerka leži u kovčegu u crnoj odeći. Ruke su joj vezane belim uzicama da ne bi skliznule sa stomaka. Da bi se molile kad stignu gore, do nebeske kapije.

„Tako je lepa, kao da spava“, kaže susedka, mršava Vilma. Jedna muva joj sleće na ruku. Mršava Vilma mrda prstima. Muva se spušta na jednu malu ruku pored nje.

Vindišova žena otresa kapi kiše s marame. Providne niti padaju joj na cipele. Kraj žena koje se mole stoje kišobrani. Pod stolicama lutaju vodene trake. Vijugaju. Svetlucaju između cipela.

Vindišova žena seda na praznu stolicu pored vrata. Ona plače po jednu krupnu suzu iz oba oka. Muva se spušta na njen obraz. Suza se skotrlja na movu. Muva odleće u sobu s krilima mokrim po ivicama. Doleće nazad. Seda na Vindišovu ženu. Na njen uveli kažiprst.

Vindišova žena se moli i posmatra movu. Muva gamiže po njenoj koži oko nokta. „To je ona ista muva koja je sedela ispod zlatne vuge. To je muva koja je sela u sito za brašno“, misli Vindišova žena.

Vindišova žena pronalazi udubljenje u molitvi. Ona uzdiše nad tim udubljenjem. Uzdiše tako da joj se ruke pokrenu. Tako da muva na njenom noktu oseti uzdah. Tako da muva preko njenog obraza odleti u sobu.

Uz lako zujanje usnama Vindišova žena moli Zdravomariju.

Muva odleće pod tavanicu. Ona za bdenje zuji dugu pesmu. Pesmu o kišnici. Pesmu o zemlji, pesmu kao grob.

Vindišova žena tokom zujanja plače još nekoliko malih i usiljenih suza. Pušta ih da cure niz obraz. Pušta ih da oseti slanoću oko usta.

Mršava Vilma traži svoju maramicu ispod stolica. Traži između stolica. Između potočića koji su ispuzali iz crnih kišobrana.

Mršava Vilma nalazi brojanicu između kišobrana. Njeno lice je šiljato i sitno. „Čija je brojanica?“, pita. Niko je ne gleda. Svi ćute. „Ko zna“, uzdiše ona, „mnogi su već bili ovde.“ Ona stavlja brojanicu u džep svoje duge crne suknje.

Muva se spušta na obraz stare Kronerke. Ona je živa na njenoj mrtvoj koži. Muva zuji u ukočenom uglu njenih usana. Muva igra po njenoj tvrdoj bradi.

Iza prozora šumi kiša. Predvodnica molitve trepće kratkim trepavicama kao da joj kiša curi u lice. Kao da joj odnosi oči. Njene trepavice, izlomljene od molitve. „U celoj zemlji je provala oblaka“, kaže. Ona, kao da joj kiša curi u grlo, još tokom govora zatvara usta.

Mršava Vilma gleda u pokojnicu. „Samo u Banatu“, kaže. „Naše vreme dolazi iz Austrije a ne iz Bukurešta.“

Voda se moli na ulici. Vindišova žena šmrče od poslednje male suze. „Stari kažu: kome kiša pada u kovčeg, taj je bio dobar čovek“, ubacuje ona reči u sobu.

Nad kovčegom stare Kronerke stoje buketi hortenzija. One venu teško i ljubičasto. Smrt od kostiju i kože, koja leži u kovčegu, poneće ih sa sobom. I molitvu kiše poneće sa sobom.

Muva puzi po čvoru hortenzija bez mirisa.

Paroh ulazi na vrata. Korak mu je težak, kao da mu je telo puno vode. Paroh daje ministrantu crni kišobran i kaže: „Hvaljen Isus.“ Žene zuje, i muva zuji.

Stolar unosi poklopac kovčega u sobu.

Jedna se latica hortenzije grči. Upola ljubičasta, upola mrtva, pada na ruke koje se mole, vezane belom uzicom. Stolar stavlja poklopac na kovčeg. Kratkim udarcima čekića zakucava kovčeg crnim ekserima.

Mrtvačka kola sijaju. Konj gleda u drveće. Kočijaš prostire sivo ćebe preko konjskih leđa. „Konj će se prehladiti“, kaže stolaru.

Ministrant drži veliki kišobran nad parohovom glavom. Paroh nema noge. Ivica crne mantije ide po blatu.

Vindiš oseća kako mu voda klokoće u cipelama. On zna za ekser u sakristiji. On zna za dugi ekser o kome visi mantija. Stolar staje u baru. Vindiš vidi kako mu se pertle dave.

„Crna mantija je već videla mnogo“, misli Vindiš. „Videla je kako paroh sa ženama traži krštenice na gvozdenom krevetu.“ Stolar ga nešto pita. Vindiš mu čuje glas. Vindiš ne razume šta stolar kaže. Vindiš čuje klarinet i

veliki doboš iza sebe.

Bokter oko oboda šešira nosi rese od kišnih uzica. Na mrtvačkim kolima leprša mrtvački pokrov. Buketi hortenzija drhte preko rupa na putu. Rasipaju latice po blatu. Blato svetluca pod točkovima. Mrtvačka kola okreću se u staklu barica.

Duvačka muzika je hladna. Veliki doboš zvuči muklo i mokro. Iznad sela krovovi idu niz vodu.

Na groblju svetle beli mermerni krstovi. Iznad sela visi malo zvono sa jezičkom koji tepa. Vindiš vidi svoj šešir kako prolazi kroz jednu baru. „Ribnjak će narasti“, misli on. „Kiša će odneti u vodu vreće za milicionera.“

U grobu je voda. Voda je žuta kao čaj. „Sad stara Kronerka može da pije“, šapuće mršava Vilma.

Predvodnica molitve gazi belu radu koja leži na stazi između grobova. Ministrant drži kišobran ukoso. Dim tamjana odlazi u zemlju.

Paroh proliva šaku blata na kovčeg. „Uzmi zemlju koja je tvoja. Neka Bog uzme šta je Njegovo“, kaže. Ministrant peva jedno dugo, mokro amen. Vindiš mu vidi kutnjake u ustima.

Podzemna voda ždere pokrov. Bokter drži šešir na grudima. Rukom gnječi obod. Šešir je naboran. Šešir je smotan kao crna ruža.

Paroh zatvara molitvenik. „Videćemo se ponovo na onom svetu“, kaže.

Grobar je Rumun. On oslanja grobarsku lopatu na stomak. Krsti se od ramena do ramena. Pljuje u šake. Zakopava.

Duvačka muzika svira hladnu tužbalicu. Pesma nema rubova. Krojačev šegrt duva u lovački rog. On ima bele mrlje na modrim prstima. Uvlači se u pesmu.

Pored uva mu je veliki, žuti levak. Svetli kao levak gramofona. Tužbalica prska kad ispadne iz levka.

Veliki doboš brunda. Jabučica predvodnice molitve visi između krajeva marame. Grob se puni zemljom.

Vindiš zatvara oči. Bole ga od mokrih, belih mermernih krstova. Bole od kiše.

Mršava Vilma izlazi na grobljansku kapiju. Na grobu stare Kronerke

leže iskidane grudve hortenzija. Stolar plače kraj majčinog groba.

Vindišova žena stoji na belo radi. „Hajdemo“, kaže. Vindiš ide pored nje pod njenim crnim kišobranom. Kišobran je veliki crni šešir. Vindišova žena nosi šešir na stabljici.

Grobar stoji bos i sam na groblju. On grobarskom lopatom čisti svoje gumene čizme.

Kralj spava

Pre rata je seoski orkestar stajao na železničkoj stanici u tamnocrvenim uniformama. Zabat stanice bio je sav okićen vencima od ognjenih ljiljana, lepih kata i bagremovih grančica. Ljudi su nosili nedeljnu odeću. Deca su imala bele dokolenice. Pred licima su držala teške bukete.

Kad je voz ušao u stanicu, orkestar je zasvirao marš. Ljudi su tapšali. Deca su bacala cveće u vazduh.

Voz je išao sporo. Jedan mladić je ispružio dugu ruku kroz prozor. Raširio je prste i uzviknuo: „Tišina. Njegovo veličanstvo, kralj, spava.“

Kad je voz izašao iz stanice, stado belih koza došlo je sa ispaše. Koze su išle duž šina i jele bukete cveća.

Muzičari su otišli kući sa svojim prekinutim maršem. Muškarci i žene otišli su kući sa svojim prekinutim mahanjem. Deca su otišla kući praznih ruku.

Devojčica koja je kralju odrecitovala pesmu nakon što se završio marš, nakon što se završilo tapšanje, sedela je i plakala sama u čekaonici sve dok koze nisu pojele i poslednji buket.

Velika kuća

Čistačica briše prašinu s ograde stepeništa. Ima crnu modricu na obrazu i ljubičast očni kapak. Plače. „Opet me je tukao“, kaže.

Kuke za odeću blistaju prazne na zidovima predsoblja. One su bodljikavi venac. Male, razgažene papuče stoje pod kukama, poredane kao pod konac.

Svako dete je od kuće donelo u vrtić po jednu nalepnicu. Amalija je zalepila sličice ispod kuka.

Svako dete svakog jutra traži svoj auto, svog psa, svoju lutku, svoj cvet, svoju loptu.

Ulazi Udo. Traži svoju zastavu. Ona je crno-crveno-zlatna. Udo kači kaput na kuku preko svoje zastave. Izuva cipele. Obuva crvene papuče. Postavlja cipele ispod kaputa.

Udova majka radi u fabrici čokolade. Ona Amaliji svakog utorka donosi šećer, maslac, kakao i čokoladu. „Udo će još tri nedelje dolaziti u vrtić“, rekla je juče Amaliji. „Dobili smo obaveštenje o pasošu.“

Zubarka gura kćer kroz poluotvorena vrata. Bela beretka visi na devojčicinoj kosi kao snežna mrlja. Devojčica traži svog psa ispod kuke. Zubarka daje Amaliji buket karanfila i malu kutiju. „Anka je prehladna“, kaže. „Molim vas, dajte joj pilule u deset.“

Čistačica istresa krpu za prašinu kroz prozor. Bagrem je žut. Starac kao i svakog dana čisti stazu pred svojom kućom. Bagrem pušta lišće u vetar.

Deca nose sokolske uniforme. Žute bluze i tamnoplave pantalone i plisirane suknje. „Danas je sreda“, misli Amalija. „Danas je sokolski dan.“

Kocke kloparaju. Dizalice zuje. Indijanci u kolonama marširaju ispred malih ruku. Udo gradi fabriku. Lutke piju mleko iz prstiju devojčica.

Ankino čelo je vruće.

Kroz tavanicu učionice odjekuje himna. Na spratu iznad njih peva velika grupa.

Kocke leže jedna preko druge. Dizalice ćute. Kolona Indijanaca stoji na

ivici stola. Fabrika nema krova. Lutka s dugom svilenom haljinom leži na stolici. Spava. Lice joj je rumeno.

Deca, poređana po visini, stoje u polukrugu ispred katedre. Pritiskaju dlanove uz butine. Dižu brade. Oči im postaju krupne i vlažne. Pevaju glasno.

Dečaci i devojčice su mali vojnici. Himna ima sedam strofa.

Amalija kači mapu Rumunije na zid.

„Sva deca stanuju u stambenim zgradama ili u kućama“, kaže Amalija. „Svaka kuća ima sobe. Sve kuće zajedno čine jednu veliku kuću. Ta velika kuća je naša zemlja. Naša otadžbina.“

Amalija pokazuje mapu. „To je naša otadžbina“, kaže. Vrhom prsta traži crne tačke na mapi. „To su gradovi naše otadžbine“, kaže Amalija. „Gradovi su sobe ove velike kuće, naše zemlje. U našim kućama stanuju naš otac i naša majka. Oni su naši roditelji. Svako dete ima svoje roditelje. Kao što je naš otac - otac u kući u kojoj stanujemo, tako je drug Nikolaje Čaušesku otac naše zemlje. I kao što je naša majka - majka u kući u kojoj stanujemo, tako je drugarica Elena Čaušesku majka naše zemlje. Drug Nikolaje Čaušesku otac je sve dece. A drugarica Elena Čaušesku majka je sve dece. Sva deca vole druga i drugaricu, jer su oni njihovi roditelji.“

Čistačica postavlja pored vrata praznu korpu za hartiju. „Naša otadžbina se zove Socijalistička Republika Rumunija“, kaže Amalija. „Drug Nikolaje Čaušesku je generalni sekretar naše zemlje, Socijalističke Republike Rumunije.“

Jedan dečak ustaje. „Moj otac kod kuće ima globus“, kaže on. Rukama oblikuje globus. Udara vazu za cveće. Karanfili leže u vodi. Njegova sokolska bluza je mokra.

Na stočiću ispred njega leže krhotine stakla. On plače. Amalija gura stočić od njega. Ne sme da viče. Klaudiju ima oca koji je poslovođa mesare na uglu.

Anka polaže lice na sto. „Kad ćemo kući?“, pita na rumunskom. Nemački kao teret pliva kraj njene glave. Udo gradi krov. „Moj otac je generalni sekretar naše kuće“, kaže on.

Amalija gleda u žuto bagremovo lišće. Starac se, kao i svakog dana,

naginje kroz otvoren prozor. „Ditmar kupuje karte za bioskop“, misli Amalija.

Indijanci marširaju po podu. Anka guta tablete.

Amalija je naslonjena na prozorski okvir. „Ko će nam odrecitovati neku pesmu?“, pita ona.

*Ja znam zemlju sa vencem planina, / Po čijim vrhovima rano zora seta,
/ U čijim šumama k'o na talasima / Prolećni vetar hiji dok sve ne
procveta.*

Klaudiju dobro govori nemački. Klaudiju diže bradu. Klaudiju govori nemački glasom smanjenog odraslog čoveka.

Deset leja

Cigančica iz susednog sela cedi svoju kecelju, zelenu kao trava. Iz ruke joj curi voda. Pletenica joj pada na rame sa sredine glave. U pletenicu je upletena crvena traka. Ona visi s kraja pletenice kao jezik. Cigančica stoji bosa, blatnjavih nožnih prstiju, ispred traktorista.

Traktoristi nose male, mokre šešire. Na sto su položili crne ruke. „Pokaži mi“, kaže jedan. „Daću ti deset leja.“ On stavlja deset leja na sto. Traktoristi se smeju. Oči im se iskre. Lica su im crvena. Pogledi im palcaju po dugoj cvetnoj suknji. Ciganka diže suknju. Traktorista ispija čašu. Ciganka uzima novčanicu sa stola. Uvrće pletenicu oko prsta i smeje se.

Vindiš oseća rakiju i znoj od susednog stola. „Celo leto nose krznene prsluke“, kaže stolar. S palca mu visi pivska pena. On umače kažiprst u čašu. „Krmak pored mene duva mi pepeo u pivo“, kaže on. Gleda u Rumuna koji stoji iza njega. Rumun ima cigaretu u uglu usana. Vlažna je od pljuvačke. On se smeje.

„Niks više dojuč“, kaže. Onda na rumunskom: „Ovo je Rumunija.“

Stolar ima pohlepan pogled. Diže čašu i ispija je. „Uskoro ćete nas se otarasiti“, viče. Maše krčmaru, koji stoji za stolom traktorista. „Još jedno pivo“, traži.

Stolar briše usta nadlanicom. „Da li si već bio kod baštovana?“, pita. „Ne“, kaže Vindiš. „Znaš gde je to?“, pita stolar. Vindiš klima glavom: „U predgrađu.“ „U Frateliji^[2], u Eneskuovoj ulici“, kaže stolar.

Cigančica vuče crveni jezik svoje pletenice. Smeje se i vrti se. Vindiš joj vidi listove. „Koliko?“, pita. „Petnaest hiljada po osobi“, kaže stolar. On uzima kriglu s pivom iz krčmareve ruke. „Jednospratna kuća. Levo su staklenici. Kad su crvena kola u dvorištu, otvoreno je. U dvorištu čovek cepa drva. On će te uvesti u kuću“, kaže stolar. „Nemoj da zvoniš. Kad se zvoni, taj što cepa drva nestaje. Više neće da otvori.“

Muškarci i žene koji stoje u uglu krčme piju iz jedne flaše. Jedan muškarac sa izgužvanim crnim somotskim šeširom drži dete u naručju.

Vindiš vidi detetove male gole tabane. Dete poseže za flašom. Otvara usta. Čovek mu gura grlić boce u usta. Dete zatvara oči i pije. „Pijanduro“, kaže čovek. Odmiče flašu i smeje se. Žena pored njega jede komad korice hleba. Žvaće i pije. U flaši se ljuljaju bele pahuljice hleba.

„Oni smrde na štalu“, kaže stolar. S prsta mu visi duga smeđa dlaka.

„To su muzari“, kaže Vindiš.

Žene pevaju. Dete se tetura ispred njih i vuče ih za suknje.

„Danas je dan isplate“, kaže Vindiš. „Tri dana će piti. Onda opet ništa neće imati.“

„Muzilja s plavom maramom živi iza vodenice“, kaže Vindiš.

Cigančica zadiže suknju. Grobar stoji pored grobarske lopate. Poseže u džep. Daje joj deset leja.

Muzilja s plavom maramom peva i povraća uza zid.

Pucanj

Konduktorkini rukavi su zavrnuti. Jede jabuku. Na njenom satu trza se sekundara. Prošlo je pet minuta od sata. Tramvaj škripi.

Jedno dete gurne Amaliju preko kofera neke starice. Amalija trči.

Ditmar stoji pred ulazom u park. Njegova usta su vruća na Amalijinom obrazu. „Imamo vremena“, kaže on. „Karte su za sedam. One od pet su rasprodate.“

Klupa je hladna. Niski ljudi nose kroz travu trščane korpe sa suvim lišćem.

Ditmar ima vreo jezik. On gori u Amalijinom uvu. Amalija zatvara oči. Ditmarov dah je veći od drveća u njenoj glavi. Njegova ruka je hladna ispod njene bluze.

Ditmar zatvara usta. „Dobio sam poziv za vojsku“, kaže. „Otac mi je doneo kofer.“

Amalija gura njegova usta od svog uva. Stavlja mu ruku na usta. „Hajdemo u grad“, kaže ona, „hladno mi je.“

Amalija se oslanja na Ditmara. Oseća njegove korake. Ide pod njegovim kaputom, pripijena kao rame.

U izlogu leži mačka. Spava. Ditmar kuca po oknu. „Moram još da kupim vunene čarape“, kaže on. Amalija jede kiflu. Ditmar izduvava klupče dima Amaliji u lice. „Dodi“, kaže Amalija, „pokazaću ti svoju podnu vaz.“

Plesačica diže ruku iznad glave. Bela čipkana haljina je ukočena iza prozorskog okna.

Ditmar otvara drvena vrata pored izloga. Iza vrata je mračan hodnik. Mrak smrdi na truo luk. Uza zid stoje jedna pored druge tri kante za đubre kao velike konzerve.

Ditmar pritiska Amaliju na kantu za đubre. Poklopac škripi. Amalija u stomaku oseća guranje Ditmarovog uda. Drži se za njegova ramena. U unutrašnjem dvorištu priča neko dete.

Ditmar zakopčava pantalone. Iz malog prozora, pozadi, u dvorištu,

dopire muzika.

Amalija vidi Ditmarove cipele kako napreduju u redu. Jedna ruka cepa karte. Razvodnica nosi crnu maramu i crnu haljinu. Gasi džepnu lampu. Klipovi kukuruza teku iz dugog grla kombajna u prikolicu traktora. Žurnal se završio.

Ditmarova glava leži na Amalijinom ramenu. Na platnu rastu crvena slova: „Pirati dvadesetog veka“. Amalija spušta ruku na Ditmarovo koleno. „Opet ruski film“, šapuće. Ditmar diže glavu. „Bar je film u boji“, kaže joj na uvo.

Zelena voda drhti. Zelene šume bacaju odraz preko obale. Paluba broda je široka. Jedna lepa žena drži ruke na ogradi broda. Kao lišće leprša njena kosa.

Ditmar gnječi Amalijine prste u šaci. Gleda u platno. Lepa žena govori.

„Više se nećemo videti“, kaže on. „Ja moram u vojsku, a ti ćeš se iseliti.“ Amalija vidi Ditmarov obraz. On se kreće. On govori. „Čuo sam da Rudi čeka na tebe“, kaže Ditmar.

Na platnu se otvara jedna šaka. Ona poseže u džep kaputa. Na platnu su palac i kažiprst. Između njih je revolver.

Ditmar govori. Amalija u pozadini njegovog glasa čuje pucanj.

Voda nema mira

„Sova je paralizovana“, reče bokter. „Dan s umiranjem i s provalom oblaka i za nju je suviše. Ako noćas ne bude videla mesec, više nikad neće poleteti. Ako crkne, voda će smrdeti.“

„Sove nemaju mira, i voda nema mira“, kaže Vindiš. „Ako ona crkne, neka druga sova će doći u selo. Mlada, glupa, koja se ne snalazi. Ona će sletati na sve krovove.“

Bokter gleda u mesec. „Onda će opet umirati mladi ljudi“, kaže on. Vindiš vidi da vazduh pred njegovim licem pripada bokteru. Njegov glas je dovoljan za jednu umornu rečenicu. „Onda će opet biti kao u ratu“, kaže on.

„Žabe krekeću u vodenici“, kaže bokter.

One izluđuju psa.

Slepi petao

Vindišova žena sedi na ivici kreveta. „Danas su dolazila dva čoveka“, kaže ona. „Prebrajali su i popisali kokoške. Ulovili su i odneli osam kokošaka. Zatvorili su ih u žičane kaveze. Prikolica traktora bila je puna kokošaka.“ Vindišova žena uzdiše. „Potpisala sam“, kaže. „I za četiristo kila kukuruza i sto kila krompira. To će kasnije odneti, rekli su. Pedeset jaja sam im dala odmah. Otišli su u baštu u gumenim čizmama. Videli su detelinu ispred ambara. Sledeće godine tamo moramo da zasadimo šećernu repu, rekli su.“

Vindiš diže poklopac s lonca. „A susedi?“, pita. „Kod njih nisu bili“, kaže Vindišova žena. Leže u krevet i pokriva se. „Rekli su da susedi imaju osmoro male dece, a mi jedno koje zarađuje novac.“

U loncu su krv i džigerica. „Morala sam da zakoljem velikog belog petla“, kaže Vindišova žena. „Ta dvojica su jurila po dvorištu. Petao se uplašio. Odlepršao je do plotu i udario glavu. Kad su otišli, bio je slep.“

U loncu kolutovi crnog luka plutaju po okcima masti. „A ti si rekla da ćemo velikog belog petla sačuvati kako bismo sledeće godine dobili velike bele kokoške“, kaže Vindiš. „A ti si rekao: 'Ono što je belo, to je i osetljivo.' I bio si u pravu“, kaže Vindišova žena.

Orman pucketa.

„Kad sam išao u vodenicu, stao sam kod krsta heroja“, kaže Vindiš u mraku. „Hteo sam da odem u crkvu i da se molim. Crkva je bila zatvorena. Pomislio sam, to je rđav znak. Sveti Antonije stoji odmah iza vrata. Njegova debela knjiga je smeđa. Ona je kao pasoš.“

Vindiš u toplom tamnom vazduhu sobe sanja kako se nebo otvara. Oblaci izleću iz sela. Kroz prazno nebo leti beli petao. Udara glavom o suvu topolu na livadi. Ne vidi. Slep je. Vindiš stoji na rubu polja suncokreta. Uzvikuje: „Ptica je slepa.“ Odjek njegovog glasa vraća se kao glas njegove žene. Vindiš zalazi u duboko polje suncokreta i viče: „Ne tražim te, jer znam da nisi ovde.“

Crveni auto

Drvena baraka je crni kvadrat. Iz plehane cevi gmiže dim. Gmiže u mokru zemlju. Vrata barake su otvorena. Čovek u plavom kombinezonu sedi u baraci na drvenoj klupi. Na stolu je plehana činija. Ona isparava. Čovek gleda za Vindišem.

Poklopac slivnika je odgurnut. U slivniku stoji čovek. Vindiš nad zemljom vidi njegovu glavu sa žutim šlemom. Vindiš prolazi pored čovekove brade. Čovek gleda za Vindišem.

Vindiš gura ruke u džepove kaputa. Oseća svežanj novčanica u unutrašnjem džepu.

Staklenici su na levoj strani dvorišta. Okna su im zamagljena. Izmaglica guta granje. Ruže crveno gore u magli. Crveni auto stoji usred dvorišta. Pored automobila leže cepanice. Uza zid kuće naredana su iscepana drva. Sekira leži pored automobila.

Vindiš ide polako. Gužva tramvajsku kartu u džepu kaputa. Oseća moker asfalt kroz cipele.

Vindiš se osvrće. Drvoseča ne stoji u dvorištu. Glava sa žutim šlemom gleda za Vindišem.

Ograda se završava. Vindiš čuje glasove u susednoj kući. Baštenski patuljak vuče buket hortenzija. On nosi crvenu kapu. Snežnobeli pas trči ukrug i laje. Vindiš gleda niz ulicu. Tramvajске šine idu u prazninu. Između šina raste trava. Vlati su joj crne od ulja, kratka je i prelomljena od škripe tramvaja i od vrištanja šina.

Vindiš se vraća. Glava sa žutim šlemom zaranja u slivnik. Čovek u plavom kombinezonu ostavlja metlu uza zid barake. Baštenski patuljak ima zelenu kecelju. Buket hortenzija drhti. Snežnobeli pas stoji uz ogradu i ćuti. Snežnobeli pas gleda za Vindišem.

Iz limene cevi barake kulja dim. Čovek u plavom kombinezonu čisti blato oko barake. Gleda za Vindišem.

Prozori kuće su zatvoreni. Bele zavese su zaslepljujuće. Iznad ograde su dva reda bodljikave žice, razapete na zardale kuke. Naredano drvo ima bele

krajeve. Tek je isečeno. Sečivo sekire blista. Crveni auto stoji nasred dvorišta. Ruže cvetaju u magli.

Vindiš opet prolazi pored brade čoveka sa žutim šlemom.

Bodljikava žica se završava. Čovek u plavom kombinezonu sedi u baraci. Gleda za Vindišem.

Vindiš se vraća. Stoji pred kapijom.

Vindiš otvara usta. Glava sa žutim šlemom stoji nad zemljom. Vindišu je hladno. Nema glasa u ustima.

Tramvaj bruji. Okna su mu zamagljena. Kondukter gleda za Vindišem.

Na direkcu kapije je zvono. Ono ima belo dugme. Vindiš ga pritiska. U njegovom prstu zvoni. U dvorištu zvoni. Izdaleka zvoni u kući. Iza zidova je zvonjava mukla, kao pokopana.

Vindiš petnaest puta pritiska belo dugme. Vindiš broji. Prodorni zvuci u njegovom prstu, glasni zvuci u dvorištu, pokopani zvuci u dvorištu padaju jedni u druge.

Baštovan je zakopan u staklu, u ogradi, u zidovima.

Čovek u plavom kombinezonu ispira plehanu činiju. Gleda. Vindiš prolazi pored brade čoveka sa žutim šlemom. Vindiš s novcem u kaputu ide za šinama.

Vindiša noge bole od asfalta.

Tajna reč

Vindiš vozi bicikl od mlina kući. Podne je veće od sela. Sunce prijti svoju putanju. Udubljenje je ispucalo i suvo.

Vindišova žena mete dvorište. Oko nožnih prstiju leži joj pesak, poput vode. Krugovi talasa koji se ne miču stoje oko metle. „Još je leto, a bagremovi žute“, kaže Vindišova žena. Vindiš raskopčava košulju. „Ide ljuta zima“, kaže on, „čim se drveće već tokom leta osušilo.“

Kokoške guraju glave pod krila. Kljunovima traže sopstvenu senku, koja ih ne hladi. Susedove pegave svinje iza ograde riju po divljim šargarepama i njihovom belom cveću. Vindiš gleda kroz žicu. „Oni tim svinjama ništa ne daju za jelo“, kaže. „Vlaški prostaci. Ne znaju čak ni kako se hrane svinje.“

Vindišova žena drži metlu ispred stomaka. „Njima bi trebalo brnjicu na njušku“, kaže ona. „One će do zime još da obore kuću rijući.“

Vindišova žena odnosi metlu u šupu. „Bila je poštarka“, kaže. „Podrigivala je i smrdela na rakiju. Milicioner zahvaljuje za brašno, rekla je, i neka Amalija u nedelju ujutru dođe na razgovor. Neka ponese zahtev i poštanskih maraka za šezdeset leja.“

Vindiš grize usne. Usna šupljina mu raste u lice, u čelo. „Šta mi vredi zahvaljivanje“, kaže on.

Vindišova žena diže glavu. „Znala sam“, kaže ona, „da s brašnom nećeš daleko stići.“ „Toliko daleko“, vrišti Vindiš u dvorište, „da će moja kći postati dušek.“ On pljuje u pesak: „Fuj, dođavola, ta sramota...“ Kap pljuvačke mu visi s brade.

„Sa fuj, dođavola, takođe nećeš daleko stići“, kaže Vindišova žena. Njene jagodice su dva crvena kamena. „Sad nije reč o sramoti“, kaže ona, „sad je reč o pasošu.“

Vindiš udarom pesnice zatvara vrata šupe. „Ti to moraš znati“, viče, „sigurno to znaš iz Rusije. Ni tamo ti nije bila reč o sramoti.“

„Ti si svinja“, viče Vindišova žena. Vrata šupe se otvaraju i zatvaraju, kao da je u drvetu vetar. Vindišova žena vrhom prsta traži usta. „Kad milicioner bude video da je naša Amalija još devica, proći će ga želja“,

kaže.

Vindiš se smeje. „Devica, kao što si ti bila devica na groblju nekada, posle rata“, kaže on. „U Rusiji su ljudi umirali od gladi, a ti si živela od kurvanja. A posle rata bi se i dalje kurvala da se ja nisam oženio tobom.“

Vindišovoj ženi su usta poluotvorena. Ona diže ruku. Istura kažiprst u vazduh. „Ti sve ljude opanjkavaš“, viče ona, „jer sam nisi dobar i nisi čitav. Ona pocepanih peta na čarapama ide kroz pesak.

Vindiš ide za njenim petama. Na verandi ona zastaje. Zadiže kecelju i keceljom briše prazan sto. „Kod baštovana si nešto pogrešno uradio“, kaže ona.

„Svi ljudi smeju unutra. Svi se pobrinu za pasoš. Samo ti ne, jer si tako pametan i pošten.“

Vindiš ide u predsoblje. Frižider zuji. „Čitavog prepodneva nije bilo struje“, kaže Vindišova žena. „Frižider se otopio. Meso će propasti ako se ovako nastavi.“

Na frižideru leži koverat. „Poštarka je donela pismo“, kaže Vindišova žena. „Ćurčija je pisao.“

Vindiš čita pismo. „Rudi se ne pominje u pismu“, kaže Vindiš. „Biće da je opet u sanatorijumu.“

Vindišova žena gleda u dvorište. „Pozdravlja Amaliju. Zašto ne piše sam?“

„Ovu jednu rečenicu je on napisao“, kaže Vindiš. „Ovu rečenicu sa PS.“ Vindiš ostavlja pismo na frižider.

„Šta znači PS?“, pita Vindišova žena.

Vindiš sleže ramenima. „Ranije je značilo konjska snaga¹³¹“, kaže on. „Biće da je neka tajna reč.“

Vindišova žena stoji na pragu. „Tako ti je to kad deca izuče škole“, uzdiše ona.

Vindiš stoji u dvorištu. Mačka leži na kamenju. Spava. Pokrivena je suncem. Lice joj je mrtvo. Njen stomak drži slab dah pod krznom.

Vindiš vidi ćurčijinu kuću kako stoji preko puta u podnevu. Ona se od sunca presijava žuto.

Kuća molitve

„Ćurčijina kuća treba da postane kuća molitve za vlaške baptiste“, kaže bokter Vindišu ispred vodenice. „Oni s malim šeširima su baptisti. Zavijaju kad se mole. A njihove žene stenju kad pevaju crkvene pesme kao da su u krevetu. Iskolače oči poput mog psa.“

Bokter šapuće, iako su samo Vindiš i njegov pas na obali pored ribnjaka. On gleda u noć hoće li naići neka senka koja čuje i vidi. „Kod njih ima samo braće i sestara“, kaže on. „Na svoje praznike se pare. Svako sa svakim koga dohvati u mraku.“

Bokter gleda za vodenim pacovom. Pacov vrišti glasom deteta i baca se u trsku. Pas ne čuje bokterov šapat i laje za pacovom. „Rade to u molitvenoj kući na tepihu“, kaže bokter. „Zato imaju toliko dece.“

Vindiš od vode ribnjaka i bokterovog šapata oseća u nosu i čelu vatrenu, slanu kijavicu. A na jeziku je Vindišu rupa od čuđenja i ćutanja.

„Ta religija stiže iz Amerike“, kaže bokter. Vindiš diše kroz slanu kijavicu. „To je preko vode.“

„I đavo ide preko vode“, kaže bokter. „Oni imaju đavola u telu. Ni moj pas ne može da ih podnese. Laje za njima. Psi nanjuše đavola.“

Rupa na Vindišovom jeziku lagano se popunjava. Ćurčija je uvek govorio“, kaže Vindiš, „da su u Americi Jevreji za kormilom.“ „Da“, kaže bokter, „Jevreji kvare svet. Jevreji i žene.“

Vindiš klima glavom. Misli na Amaliju. „Svake subote kad dođe kući“, razmišlja on, „moram da gledam kako u hodu spušta stopala postrance na zemlju.“

Bokter jede treću zelenu jabuku. Džep kaputa mu je pun zelenih jabuka. „Tačno je to sa ženama u Nemačkoj“, kaže Vindiš. „Ćurčija je napisao. Najgora odavde i dalje više vredi nego najbolja odande.“

Vindiš gleda u oblake. „Žene se nose po najnovijoj modi“, kaže Vindiš. „One bi najradije izašle gole na ulicu. Već u školi deca čitaju časopise s golim ženama“, piše ćurčija.

Bokter rije po zelenim jabukama u džepu kaputa. Bokter pljuje zalogaj.

„Od one provale oblaka crv je ušao u voće“, kaže. Pas liže ispljunuti zalogaj jabuke.

On jede crva.

„U čitavom ovom letu ima nešto trulo, kaže Vindiš. „Moja žena svaki dan mete dvorište. Bagremovi se suše. U našem dvorištu ih nema. Kod Vlaha su tri u dvorištu. Nisu ni izdaleka ogoleli. A u našem dvorištu svakodnevno ima žutog lišća za deset stabala. Moja žena ne zna odakle to silno lišće. Toliko suvog lišća još nikad nije bilo kod nas u dvorištu.“ „Vetar ga donosi“, kaže bokter. Vindiš zaključava vrata vodenice.

„Nema vetra“, kaže on. Bokter širi prste u vazduhu: „Vetra uvek ima, i kad ga čovek ne oseća.

„I u Nemačkoj se drveće suši usred leta“, kaže Vindiš.

„Ćurčija je to pisao“, kaže on. Gleda u široko, nisko nebo. „Oni su se nastanili u Štutgartu. Rudi je u drugom gradu. Ćurčija ne piše u kom. Ćurčija i njegova žena dobili su trosoban socijalni stan. Imaju kuhinju sa čoškom za sedenje i kupatilo sa zidovima od ogledala.“

Bokter se smeje. „U tim godinama čovek još želi da se gleda go u ogledalu“, kaže bokter.

„Nameštaj su dobili na poklon od bogatih suseda“, kaže Vindiš. „I televizor uz to. Pored njih živi sama jedna žena. Matora je neka snebivljiva dama, piše ćurčija, ta ne jede meso. Od toga bi umrla, rekla je.“

„Njima je predobro“, kaže bokter. „Oni bi trebalo da dođu u Rumuniju, onda bi jeli sve.“

„Ćurčija ima lepu penziju“, kaže Vindiš. „Njegova žena je sobarica u staračkom domu. Tamo je dobra hrana. Kad je nekom od starih rođendan, pleše se.“

Bokter se smeje. „To bi bilo nešto za mene“, kaže. „Dobra hrana i nekoliko mladih žena.“ Zagriža u srž jedne jabuke. Bele semenke mu ispadaju na kaput. „Ne znam“, kaže on, „ne mogu da se rešim da podnesem zahtev.“

Vindiš vidi zastalo vreme na bokterovom licu. Vindiš vidi kraj na bokterovim obrazima i to da će bokter ostati i posle kraja.

Vindiš gleda u travu. Cipele su mu bele od brašna. „Kad se jednom

počne“, kaže on, „onda ide samo“.

Bokter uzdiše. „Kad je čovek sam, onda je teško“, kaže on. „Dugo traje, a mi postajemo stariji, ne mlađi.“

Vindiš polaže ruku na nogavicu. Ruka mu je hladna, a butina topla. „Ovde je sve gore“, kaže on. „Uzimaju nam kokoške, jaja. Uzimaju nam čak i kukuruz koji još nije porastao. I kuću će ti uzeti, i okućnicu.“

Mesec je velik. Vindiš čuje pacove kako ulaze u vodu. „Osećam vetar“, kaže on. „Bole me čvorovi u nogama. Uskoro će morati kiša.“

Pas stoji kraj stoga sena i laje. „Vetar iz doline ne nosi kišu“, kaže bokter, „samo oblake i prašinu.“ „Možda će naići oluja“, kaže Vindiš, „koja će opet otresti voće s drveća.“

Mesec se prevlači crvenilom.

„A Rudi?“, pita bokter.

„On se odmara“, kaže Vindiš. Oseća kako mu laž gori na obrazima. „U Nemačkoj nije sa staklom kao ovde. Čurčija piše da treba da ponesemo naš kristal. Naš porcelan i naše perje za jastuke. Damast i donji veš ne, tako piše. Toga tamo ima tušta i tma. Krzno je vrlo skupo. Krzno i naočari.“

Vindiš žvaće vlat trave. „Početak nije lak“, kaže Vindiš.

Bokter vrhom prsta kopa po kutnjaku. „Raditi se mora na celom svetu“, kaže on.

Vindiš vezuje vlat trave oko kažiprsta: „Jedno je teško, piše čurčija. Jedna bolest koju svi poznajemo iz rata. Čežnja za zavičajem.“

Bokter drži jabuku u ruci. „Ja ne bih patio od čežnje za zavičajem“, kaže. „Pa tamo si samo među Nemcima.“

Vindiš vezuje vlat trave u čvor. „Tamo ima više drugih nacija nego ovde, piše čurčija. Tamo su Turci i crnci. Oni se brzo razmnožavaju“, kaže Vindiš.

Vindiš provlači vlat trave kroz zube. Travka je hladna. Njegove desni su hladne. Vindiš drži nebo u ustima. Vetar i noćno nebo. Travka mu se kida među zubima.

Leptir kupusar

Amalija stoji pred ogledalom. Kombinezon joj je ružičast. Ispod Amalijinog pupka raste bela čipka. Vindiš kroz čipkane rupe vidi kožu iznad Amalijinog kolena. Amalijino koleno je pokriveno finim maljama. Njeno koleno je belo i oblo. U ogledalu Vindiš još jednom vidi Amalijino koleno. On vidi kako se čipkane rupe rasplinjavaju jedna u drugoj.

U ogledalu su oči Vindišove žene. U Vindišovim očima je čipka, koju su u slepoočnice oterali ustreptalim kopcima. U uglu Vindišovog oka otiče crvena žila. Ona kida čipku. Poderotina se vrti u Vindišovoj zenici.

Prozor je otvoren. U oknima je lišće stabla jabuke.

Vindišove usne gore. Nešto govore. Ono što kažu u sobi uvek je priča sa samim sobom. U sopstveno čelo.

„On priča sam sa sobom“, kaže Vindišova žena u ogledalo.

Kroz prozor uleće u sobu leptir kupusar. Vindiš gleda za njim. Brašno i vetar njegov su let.

Vindišova žena poseže u ogledalo. Uvelim prstima čupka naramenice Amalijinog kombinezona i namešta ih na kćerinom ramenu.

Leptir kupusar leprša iznad Amalijinog češlja. Amalija provlači češalj kroz kosu predugom rukom. Duva kupusara s njegovim brašnom. On sleće na ogledalo. Tetura se po staklu preko Amalijinog stomaka.

Vindišova žena pritiska vrh prsta na ogledalo. Gnječi kupusara na ogledalu.

Amalija prska dva velika oblaka pod svoje pazuhe. Oblaci joj ispod ruku cure u kombinezon. Flaša spreja je crna. Jarkim zelenim slovima na flaši piše *irsko proleće*.

Vindišova žena kači crvenu haljinu na naslon stolice. Ona stavlja bele sandale s visokim potpeticama i uzanim kaišićima pod stolicu. Amalija otvara tašnu. Vrhom prsta nanosi senku na kapke. „Nemoj prejarko“, kaže Vindišova žena, „inače će ljudi pričati.“ Njeno uvo je u ogledalu. Veliko je i sivo. Amalijini kapci su vodeno plavi. „Dosta je“, kaže Vindišova žena. Amalijina maškara je od čađi. Amalija približava lice ogledalu. Njeno

treptanje je od stakla.

Iz Amalijine tašne ispada na tepih traka od staniola. Puna je okruglih belih bradavica. „Šta ti je to?“, pita Vindišova žena. Amalija se saginje i stavlja traku u tašnu. „Pilule“, kaže. Vadi karmin iz crne futrole.

Vindišova žena unosi svoje jagodice u ogledalo. „Šta će ti pilule“, pita, „pa nisi bolesna.“

Amalija navlači crvenu haljinu preko glave. Čelo joj iskače iz bele kragne. Sa očima pod haljinom, Amalija kaže: „Uzimam ih za svaki slučaj.“

Vindiš rukama pritiska slepoočnice. Izlazi iz sobe. Seda na verandu, za prazan sto. Soba je mračna. Na zidu je rupa od senke. Sunce pucketa u drveću. Samo se ogledalo sjaji. U ogledalu su Amalijina crvena usta.

Pred ćurčijinom kućom prolaze sitne starice. Senka njihovih crnih marama ide ispred njih. Senka će pre sitnih starica biti u crkvi.

Amalija na belim potpeticama ide preko popločane staze. Zahtev, kvadratno sklopljen, drži u ruci kao neku belu akten-tašnu. Crvena haljina ljulja joj se oko listova. *Irsko proleće* leti u dvorište. Amalijina haljina je ispod stabla jabuke tamnija nego na suncu.

Vindiš vidi kako Amalija u hodu spušta stopala postrance na zemlju.

Jedan pramen Amalijine kose leti preko ulične kapije. Kapija škljocnu.

Velika misa

Vindišova žena stoji u dvorištu iza crnog grožđa. „Zar nećeš na veliku misu?“, pita ona. Grožđe raste iz njenih očiju. Zeleno lišće raste iz njene brade.

„Ne izlazim iz kuće“, kaže Vindiš, „kako mi ljudi ne bi rekli: sad je tvoja kći na redu.“

Vindiš spušta laktove na sto. Ruke su mu teške. Vindiš polaže lice u teške ruke. Veranda ne raste. Beo je dan. Veranda za trenutak pada na mesto gde nikad nije bila. Vindiš oseća udarac. Pod njegovim rebrima visi kamen.

Vindiš zatvara oči. Oseća očne jabučice u rukama. Svoje oči bez lica.

Golih očiju i s kamenom pod rebrima Vindiš glasno kaže: „Čovek ti je veliki fazan na ovom svetu.“ Ono što Vindiš čuje nije njegov glas. On oseća svoja gola usta. A progovorili su zidovi.

Plamteća lopta

Susedove pegave svinje leže u divljoj šargarepi i spavaju. Crne žene dolaze iz crkve. Sunce sija. Ono ih u njihovim malim crnim cipelama diže iznad pločnika. Ruke su im umorne od brojanica. Pogled im je još produhovljen od molitve.

Iznad ćurčijinog krova crkveno zvono zvoni posred dana. Sunce je veliki časovnik iznad podnevne zvonjave. Velika misa je završena. Nebo je vrelo.

Iza sitnih starica pločnik je prazan. Vindiš gleda duž kuća. On vidi kraj ulice. „Amalija bi morala da dođe“, misli on. U travi su guske. Bele su kao Amalijine bele sandale.

Suza leži u ormanu. „Amalija je nije napunila“, misli Vindiš. „Kad god pada kiša, Amalija nije kod kuće. Uvek je u gradu.“

Pločnik se pomera na svetlosti. Guske plove. Imaju bele maramice u krilima. Amalijine snežnobeke sandale ne prolaze kroz selo.

Vrata ormana škripe. Flaša klokoće. Vindiš na jeziku drži mokru plamteću loptu. Lopta mu se kotrlja niz grlo. U Vindišovim slepoočnicama treperi vatra. Lopta se rastvara. Ona vuče vrele niti kroz Vindišovo čelo. Ona utiskuje nazubljene brazde kao razdeljke u njegovu kosu.

Milicionerova šapka vrti se oko ivice ogledala. Njegove epolette trepte. Dugmad njegove plave uniforme rastu u sredini ogledala. Iznad milicionerove uniforme stoji Vindišovo lice.

Jednom Vindišovo lice stoji krupno i nadmoćno iznad uniforme. Dvaput se Vindišovo lice, malo i obeshrabreno, naginje preko epoleta. Milicioner se smeje između Vindišovih obraza na Vindišovom velikom, nadmoćnom licu. On kaže vlažnim usnama: „S brašnom nećeš daleko stići.“

Vindiš diže pesnice. Milicionerova uniforma se rasprsnu. Vindišovo veliko, nadmoćno lice ima krvavu fleku. Vindiš ubija oba mala, obeshrabrena lica iznad epoleta.

Vindišova žena ćutke mete razbijeno ogledalo.

Šljiva

Amalija stoji na vratima sobe. Na krhotinama su crvene mrlje. Vindišova krv je crvenija od Amalijine haljine.

Poslednji dah *irskog proleća* drži se na Amalijinim listovima. Šljiva na Amalijinom vratu crvenija je od njene haljine. Amalija izuva bele sandale. „Dođite da jedete“, kaže Vindišova žena.

Supa se puši. Amalija sedi u magli. Onda drži kašiku crvenim vrhovima prstiju. Gleda u supu. Para joj pomera usne. Ona duva. Vindišova žena uzdišući seda u sivi oblak ispred tanjira.

Kroz prozor šumi lišće drveća. „Ono leti u dvorište“, misli Vindiš. „Lišće kao da je sa deset stabala uleće u dvorište.“

Vindiš gleda kraj Amalijine ušne školjke. Ona je deo njegovog pogleda. Crvena je i savijena kao očni kapak.

Vindiš guta meki beli rezanac. Zastaje mu u grlu. Vindiš ostavlja kašiku na sto i kašlje. Oči mu se pune vodom.

Vindiš povraća supu u supu. Usna duplja mu je kisela. Penje mu se u čelo. Supa u tanjiru mutna je od ispovraćane supe.

Vindiš u supi u tanjiru vidi jedno široko dvorište. U dvorištu je letnje veče.

Pauk

Vindiš je s Barbarom ispred dubokog levka gramofona otplesao iz subotnje večeri u nedelju. Oni su u koraku valcera govorili o ratu.

Pod stablom dunje treperila je petrolejka. Stajala je na stolici.

Barbara je imala mršav vrat. Vindiš je plesao s njenim mršavim vratom. Barbara je imala bleđa usta. Vindiš je visio o njenom dahu. Ljuljao se. Ljuljanje je bilo ples.

Ispod stabla dunje Barbari je u kosu upao pauk. Vindiš nije video pauka. On se naslonio na Barbarino uvo. Čuo je pesmu iz levka kroz njenu debelu crnu pletenicu. Osećao je njen tvrdi češalj.

Ispred petrolejke su se presijavali zeleni listovi deteline iz obe Barbarine minduše. Barbara se okretala. Okretanje je bilo ples.

Barbara je osetila pauka pored uva. Uplašila se. Barbara je vrisnula: „Umreću.“

Ćurčija je plesao po pesku. Prošao je plešući. Smejao se. Skinuo je pauka s Barbarinog uva. Bacio ga je u pesak. Zgazio ga je. Gaženje je bilo ples.

Barbara se naslonila na stablo dunje. Vindiš joj je pridržavao čelo.

Barbara se uhvatila za uvo. Zeleni list deteline nije joj visio sa uva. Barbara ga nije tražila. Barbara više nije plesala. Plakala je. „Ne plačem zbog minduše“, rekla je.

Kasnije, mnogo dana kasnije, Vindiš je s Barbarom sedeo na klupi u selu. Barbara je imala mršav vrat. Jedan zeleni list deteline presijavao se. Drugo uvo je bilo tamno u noći.

Vindiš ju je stidljivo upitao za onu drugu mindušu. Barbara ga je pogledala. „A gde da je tražim?“, rekla je. „Pauk ju je poneo u rat. Pauci jedu zlato.“

Barbara je posle rata otišla za paukom. U Rusiji ju je odneo sneg kad se drugi put otopio.

List salate

Amalija liže pileću kost. U njenim ustima šuška salata. Vindišova žena drži pileće krilce ispred usta. „Polokao je svu rakiju“, kaže ona. Ona mljacka žutu kožicu: „Od jada.“

Amalija bode list salate viljuškom. Drži list pred ustima. List drhti od njenog glasa. „S brašnom nećeš daleko stići“, kaže ona. Njene usne grizu list salate kao gusenica.

„Muškarci moraju da piju jer pate“, smeši se Vindišova žena. Amalijina senka se plavo savija preko trepavica. „I pate jer piju“, kikoće se ona. Gleda kroz list salate.

Šljiva zri na njenom vratu. Prelazi u plavo i pokreće se kad Amalija guta.

Vindišova žena liže male, bele pršljenove. Guta kratka vlakna mesa s kokošnjeg vrata. „Kad se budeš udavala, otvori oči“, kaže. „Piće je teška bolest.“ Amalija liže crveni vrh prsta. „I nije zdravo“, kaže.

Vindiš gleda tamnog pauka. „Kurvanje je zdravije“, kaže on.

Vindišova žena udara šakom o sto.

Čorba od trave

Vindišova žena je pet godina bila u Rusiji. Spavala je u baraci s gvozdenim krevetima. Po ivicama kreveta pucketale su vaši. Bila je ošišana do glave. Lice joj je bilo sivo. Koža na glavi bila joj je crvena i raščešana.

Na planinama su bile još jedne planine od oblaka i mećave. Na teretnom kamionu goreo je mraz. Pred jamom nisu svi silazili. Svakog jutra su muškarci i žene ostajali da sede na klupama. Sedeli su otvorenih očiju. Propuštali su sve pored sebe. Smrzli su se. Sedeli su na onome svetu.

Rudnik je bio crn. Lopata je bila hladna. Ugalj je bio težak.

Kada se sneg prvi put otopio, u udubljenjima između snežnih cigala izrasla je oštra, tanka trava. Katarina je prodala svoj zimski kaput za deset kriški hleba. Njen želudac je bio jež. Katarina je svakog dana čupala po jedan busen trave. Čorba od trave bila je topla i dobra. Jež je na nekoliko sati uvlačio bodlje.

Onda je došao drugi sneg. Katarina je imala vuneno ćebe. Ono je danju bilo njen kaput. Jež ju je bockao.

Kad bi se smrklo, Katarina je išla za svetlošću snega. Saginjala se. Puzala je kraj stražareve senke. Katarina je odlazila u gvozdeni krevet jednog čoveka. On je bio kuvar. Zvao ju je Kete. Grejao ju je i davao joj krompire. Vruće i slatke. Jež je na nekoliko sati uvlačio bodlje.

Kada se sneg po drugi put otopio, čorba od trave rasla je ispod cipela. Katarina je prodala vuneno ćebe za deset kriški hleba. Jež je na nekoliko sati uvlačio bodlje.

Onda je došao treći sneg. Krzneni prsluk je bio Katarinin kaput.

Kada je kuvar umro, sneg je svetleo ka drugoj baraci. Katarina je puzala kraj senke drugog stražara. Odlazila je u gvozdeni krevet jednog čoveka. On je bio lekar. On ju je zvao Kaćuša. Grejao ju je i dao joj je belo parče hartije. To je bila jedna bolest. Katarina tri dana nije morala da ide u jamu.

Kad se sneg po treći put otopio, Katarina je prodala krzneni prsluk za činiju šećera. Katarina je jela moker hleb i posipala ga šećerom. Jež je na nekoliko dana uvukao bodlje.

Onda je došao četvrti sneg. Sive vunene čarape bile su Katarinin kaput.

Kada je lekar umro, sneg je svetleo preko logorskog dvorišta. Katarina je puzala kraj usnulog psa. Odlazila je u gvozdeni krevet jednog čoveka. On je bio grobar. Sahranjivao je i Ruse u selu. On ju je zvao Katja. Grejao ju je. Davao joj je meso sa seoske daće.

Kad se sneg otopio po četvrti put, Katarina je prodala sive vunene čarape za činiju kukuruznog brašna. Kukuruzna kaša je bila vruća. Bubrila je. Jež je na nekoliko dana uvukao bodlje.

Onda je došao peti sneg. Smeđa štofana haljina bila je Katarinin kaput.

Kada je grobar umro, Katarina je obukla njegov kaput. Puzala je duž snega i kroz ogradu. Otišla je jednoj staroj Ruskinji u selo. Ona je bila sama. Grobar je sahranio njenog muža. Stara Ruskinja je prepoznala Katarinin kaput. Bio je to kaput njenog muža. Katarina se grejala u njenoj kući. Muzla je njenu kozu. Ruskinja ju je zvala Devočka. Davala joj je mleko.

Kada se sneg po peti put otopio, žute metlice su cvetale u travi.

U čorbi od trave plutala je žuta prašina. Bila je slatka.

Jednog popodneva su se zeleni automobili dovezli u dvorište logora. Oni su utabali travu. Katarina je sedela ispred barake na kamenu. Videla je kaljave tragove točkova. Videla je nepoznate stražare.

Žene su se popele na zelene automobile. Kaljavi tragovi nisu vodili u jamu. Zeleni automobili su stali ispred male železničke stanice.

Katarina je ušla u voz. Plakala je od radosti.

Katarinine ruke su bile ulepljene čorbom od trave kad je saznala da voz ide kući.

Galeb

Vindišova žena uključuje televizor. Pevačica je naslonjena na ogradu pred morem. Ivica njene suknje leprša. Iznad pevačicinog kolena visi čipka kombinezona.

Jedan galeb leti nad vodom. On proleće tik pored ruba ekrana. Vrhom krila uleće u sobu.

„Još nikad nisam bila na moru“, kaže Vindišova žena. „Da more nije tako daleko, galebovi bi dolazili u selo.“ Galeb se obrušava ka vodi. Guta ribu.

Pevačica se smeši. Ona ima galebovo lice. Zatvara i otvara oči isto tako često kao i usta. Peva pesmu o devojkama iz Rumunije. Njena kosa želi da bude voda. Ona se na slepoočnicama mreška u sitne talase.

„*Devojke iz Rumunije*“, peva pevačica, „*nežne su kao cveće na livadama u mesecu maju.*“ Njene ruke pokazuju ka moru. Čestar pun peska drhti na obali.

U vodi pliva čovek. Pliva za svojim rukama. Daleko ka pučini. On je sam, a nebo prestaje. Njegova glava pluta. Talasi su tamni. Galeb je beo.

Pevačicino lice je meko. Vetar pokazuje čipkasti rub kombinezona.

Vindišova žena stoji pred ekranom. Ona vrhom prsta pokazuje pevačicino koleno. „Lepa je čipka“, kaže, „sigurno nije iz Rumunije.“

Amalija staje ispred ekrana. „Ista je takva čipkana haljina plesačice na podnoj vazi.“

Vindišova žena iznosi na sto slatke kiflice. Ispod stola je limeno čanče. Mačka iz njega loče ispovraćanu supu.

Pevačica se smeši. Zatvara usta. Iza njene pesme more se diže preko obale. „Neka ti otac da novac za podnu vazuu“, kaže Vindišova žena.

„Ne“, kaže Amalija. „Ja sam uštedela novac. Platiću je sama.“

Mlada sova

Mlada sova već nedelju dana sedi u dolini. Ljudi je vide svake večeri kad dolaze iz grada. Oko šina leži sivi suton. Oko voza se talasa čudan, crni kukuruz. Mlada sova sedi u precvetalom čičku kao u snegu.

Ljudi izlaze na železničkoj stanici. Čute. Voz već nedelju dana ne zviždi. Ljudi stiskaju torbe uza se. Idu svojim putem kući. Kad u povratku sretnu ljude, kažu: „Ovo je poslednji odmor. Sutra će stići mlada sova i nadoknaditi to što se nije umiralo.“

Paroh šalje ministranta gore na crkveni zvonik. Zvono zvoni. Kad ministrant ponovo stane na zemlju, bleđ je. „Ne vučem ja zvono. Zvono vuče mene“, kaže on. „Da se nisam držao za gredu, odavno bih odleteo u nebo.“

Mlada sova je poludela od zvonjave. Odletela je nazad u unutrašnjost. Odletela je na jug. Niz Dunav. Duž šuma vode odletela je tamo gde stoje vojnici.

Na jugu je ravnica, bez drveća, vrela. Ona gori. Mlada sova pali svoje oči u crvenom šipku. S krilima iznad bodljikave žice, ona priželjkuje nečiju smrt.

Vojnici leže u sivom jutru. Između njih je cestar. Oni su na vojnoj vežbi. Rukama, očima i čelom su u ratu.

Oficir izvikuje naredbu.

Jedan vojnik vidi mladu sovu u čestaru. Odlaze pušku u travu. Ustaje. Metak leti. Pogađa.

Mrtvac je krojačev sin. Mrtvac je Ditmar.

Paroh kaže: „Mlada sova je sedela na Dunavu i mislila na naše selo.“

Vindiš gleda u svoj bicikl. On je doneo vest o metku iz sela u dvorište. „Sad je opet kao u ratu“, kaže on.

Vindišova žena diže obrve. „Sova nema ništa s tim“, kaže ona. „To je bio nesrećan slučaj.“ Ona otkida žut list s jabukovog stabla. Gleda Vindiša od čela do cipela. Dugo gleda u džep na grudima njegovog kaputa, ispod koga kuca srce.

Vindiš oseća žar u ustima. „Pamet ti je kratka“, viče on. „Ne doseže ti čak ni od čela do usta.“ Vindišova žena plače i gnječi žuti list.

Vindiš oseća kako ga zrnce peska pritiska u čelu. „Ona oplakuje sebe“, misli on. „Ne mrtve. Žene uvek plaču samo zbog sebe.“

Letnja kuhinja

Bokter spava na klupi ispred mlina. Od crnog šešira njegov je san somotast i težak. Njegovo je čelo bleđa traka. „Opet mu je krastača iza čela“, misli Vindiš. On na njegovim obrazima vidi zastalo vreme.

Bokter govori u snu. Trza nogama. Pas laje. Bokter se budi. Uplašeno skida šešir. Čelo mu je mokro. „Ona će me ubiti“, kaže on. Glas mu je dubok. Glas mu se vraća u san.

„Moja žena je ležala gola i zgrčena na poslužavniku“, kaže bokter. „Telo joj nije bilo veće od tela deteta. S poslužavnika je kapao žut sok. Pod je bio moker. Oko stola su sedele starice. Bile su obučene u crno. Pletenice su im bile čupave. Već dugo se nisu očešljale. Mršava Vilma je bila mala kao moja žena. Držala je crnu rukavicu. Noge joj nisu dopirale do poda. Gledala je kroz prozor. Onda joj je rukavica ispala iz ruke. Mršava Vilma je gledala ispod stolice. Rukavica nije bila ispod stolice. Pod je bio prazan. Pod je bio toliko duboko ispod njenih nogu da se rasplakala. Iskrivila je naborano lice i rekla: 'Sramota je što ostavljaju mrtvace da leže u letnjoj kuhinji.' Ja sam rekao da nisam ni znao da imamo letnju kuhinju. Moja žena je digla glavu s poslužavnika i osmehnula se. Mršava Vilma ju je pogledala. 'Samo ti nastavi', rekla je mojoj ženi. A onda meni: 'Ona kaplje i smrdi.'“

Bokterova usta su otvorena. Niz obraze mu teku suze. Vindiš ga hvata za rame. „Sam ćeš sebe izludeti“, kaže. U džepu njegovog kaputa zveckaju ključevi. Vindiš gura mlinska vrata vrhom cipele.

Bokter gleda u svoj crni šešir. Vindiš je dogurao bicikl pred klupu. „Dobiću pasoš“, kaže.

Počasna garda

Milicioner stoji u krojačevom dvorištu. Daje rakiju oficirima. Daje rakiju vojnicima koji su uneli kovčeg u kuću. Vindiš vidi epolete sa zvezdicama.

Bokter naginje lice ka Vindišu. „Milicioner se raduje“, kaže on, „što ima društvo.“

Predsednik opštine stoji ispod žutog stabla šljive. Znoji se. Gleda u list papira. Vindiš kaže: „On ne ume da pročita rukopis, jer je učiteljica napisala posmrtni govor.“ „Sutra uveče hoće dva džaka brašna“, kaže bokter. On se oseća na rakiju.

Paroh ulazi u dvorište. Vuče rub svoje crne odore po zemlji. Oficiri brzo zatvaraju usta. Milicioner stavlja flašu rakije iza drveta.

Kovčeg je od metala. Kovčeg je zavaren. On se u dvorištu presijava kao ogromna tabakera. Počasna garda maršira i u dvorište iznosi kovčeg, njihove čizme prate ritam marša.

Automobil ide sa crvenom zastavom.

Crni šeširi muškaraca idu brzo. Crne marame žena idu sporije iza njih. One se teturaju po crnim čvorovima svojih brojanica. Grobljanski kočijaš ide pešice. Govori glasno.

Počasna garda se njiše na automobilu. Oni se preko rupa na drumu drže za puške. Previsoko su iznad zemlje i previsoko iznad kovčega.

Grob stare Kronerke još je crn i visok. „Zemlja se još nije slegla, jer ne pada kiša“, kaže mršava Vilma. Grudve hortenzija osušile su se i raspale.

Poštarka staje pored Vindiša. „Kako bi bilo lepo“, kaže ona, „kad bi i omladina dolazila na sahrane. To je već godinama tako“, kaže ona, „kad neko u selu umre, mladi ljudi nisu tu.“ Jedna suza joj kanu na ruku. „Neka Amalija u nedelju ujutru dođe na razgovor“, kaže ona.

Predvodnica molitve peva parohu u uvo. Tamjan joj gnječi usta. Ona peva tako ukočeno i svetački da joj beonjače postaju prevelike i tromo joj cure preko ženica.

Poštarka jeca. Hvata Vindiša za lakat. „I dva džaka brašna“, kaže ona.

Zvono je zvonjavom razranjavilo svoj jezičak. Počasna paljba se diže iznad grobova. Zemlja pada na lim kovčega u teškim grudvama.

Predvodnica molitve zastaje kod krsta heroja. Ispod oka traži mesto na koje će stati. Gleda u Vindiša. Kašlje. Vindiš čuje kako se u njenom grlu, ispražnjenom od pevanja, kida sluz.

„Neka Amalija u subotu po podne dođe kod paroha“, kaže ona, „da joj paroh potraži krštenicu u registru.“

Vindišova žena završava molitvu. Ona ide dva koraka. Postavlja se pred lice predvodnice molitve. „To s krštenicom valjda nije tako hitno“, kaže ona. „Vrlo je hitno“, kaže predvodnica molitve. „Milicioner je rekao parohu da vaši pasoši leže gotovi u pasoškoj službi.“

Vindišova žena gužva maramicu. „Amalija u subotu donosi podnu vazuu“, kaže. „Ona je lomljiva.“

„Ne može sa železničke stanice da ide pravo parohu“, kaže Vindiš.

Predvodnica molitve vrhom cipele grebe po pesku. „Onda neka ode kući i dođe malo kasnije“, kaže. „Dani su još dugi.“

Cigani donose sreću

Kuhinjski orman je prazan. Vindišova žena treska njegovim vratima. Cigančica iz susednog sela stoji bosa usred kuhinje, tamo gde je stajao sto. Ona stavlja kuhinjske lonce u svoj duboki džak. Odvezuje maramicu. Daje Vindišovoj ženi dvadeset pet leja. „Više nemam“, kaže. Crveni jezik viri iz njene pletenice. „Daj mi još jednu haljinu“, kaže ona. „Cigani donose sreću.“

Vindišova žena joj daje Amalijinu crvenu haljinu. „Sad idi“, kaže ona. Cigančica pokazuje na čajnik. „Još i čajnik“, kaže. „Doneću ti sreću.“

Muzilja s plavom maramom iznosi na ručnim kolicima daske kreveta kroz kapiju. Uprtila je na leđa stare jastuke.

Vindiš pokazuje televizor čoveku s malim šeširom. Uključuje ga. Ekran šušti. Čovek iznosi televizor. Stavlja ga na sto na verandi. Vindiš iz njegove ruke uzima novčanice.

Ispred kuće je konjska zaprega. Jedan mužar i jedna muzilja stoje ispred bele mrlje gde je ranije bio krevet.

Razgledaju orman i stočić s ogledalom. „Ogledalo je slomljeno“, kaže Vindišova žena. Muzilja diže jednu stolicu i gleda sedište odozdo. Mužar prstima kucka o sto. „Drvo je zdravo“, kaže Vindiš. „Takvog nameštaja danas više nema u prodaji.“

Soba je prazna. Konjska zaprega sa ormanom odlazi ulicom. Noge stolice stoje pored ormana. One kloparaju kao točkovi. Stočić s ogledalom i sto stoje u travi pred kućom. Muzilja sedi u travi i gleda za kolima.

Poštarka umotava zavese u novine. Ona gleda frižider. „Prodat je“, kaže Vindišova žena. „Večeras će traktorista doći po njega.“

Kokoške leže s glavama u pesku. Noge su im vezane. Mršava Vilma ih trpa u trščanu korpu. „Petao je bio slep“, kaže Vindišova žena. „Morala sam da ga zakoljem.“ Mršava Vilma broji novčanice. Vindišova žena pruža ruku ka njima.

Krojač ima crni flor na kragi. Savija tepih. Vindišova žena mu gleda u ruke. „Od sudbine se ne može pobeći“, uzdiše ona.

Amalija gleda kroz prozor u jabuku. „Ne znam“, kaže krojač. „On nikom živom nije uradio ništa loše.“

Amalija oseća plač u grlu. Oslanja se na prozorsku dasku. Naginje lice kroz prozor. Čuje pucanj.

Vindiš je u selu s bokterom. „U selu je novi mlinar“, kaže bokter. „Vlah s malim šešišom iz neke oblasti s vodenicama.“ Bokter kači košulje, kapute i pantalone preko korpe bicikla. Stavlja ruku u džep. „Rekao sam ti, to ti poklanjam“, kaže Vindiš. Vindišova žena čupka svoju kecelju. „Uzmi“, kaže ona, „daje ti od srca. Tu leži još hrpa stare odeće za Cigane.“ Ona se hvata za obraz. „Cigani donose sreću“, kaže.

Tor za ovce

Novi mlinar stoji na tremu. „Predsednik opštine me je poslao ovamo , kaže on. „Ja ću ovde stanovati.“

Mali šešir mu je nakrivljen. Njegov krzneni prsluk je nov. Gleda sto na verandi. „Koristiće mi“, kaže. Korača kroz kuću. Vindiš ide za njim. Vindišova žena bosa ide za Vindišom.

Novi mlinar gleda vrata predsoblja. Pritiska tavanicu. Gleda zidove i plafon predsoblja. Kuca u sobna vrata. „Vrata su stara , kaže. Naslanja se na okvir vrata i gleda u praznu sobu. „Rekli su mi da je kuća nameštena“, kaže. „Kako nameštena?“, pita Vindiš. „Ja sam prodao svoj nameštaj.“

Vindišova žena na tvrdim petama izlazi iz predsoblja. Vindiš oseća slepoočnice.

Novi mlinar gleda sobne zidove i tavanicu. Otvara i zatvara prozor. Vrhom cipele pritiska podne daske. „Onda ću telefonirati ženi“, kaže mlinar. „Neka donese nameštaj.“

Mlinar ide u dvorište. Gleda ograde. Vidi susedove pegave svinje. „Ja imam deset svinja i dvadeset šest ovaca“, kaže on. „Gde je tor za ovce?“

Vindiš vidi žuto lišće iznad peska. „Mi nikad nismo imali ovce“, kaže. Vindišova žena s metlom dolazi u dvorište. „Nemci nemaju ovce“, kaže ona. Metla krčka u pesku.

„Šupa je dobra kao garaža“, kaže mlinar. „Nabaviću daske i sagrađiću tor za ovce.“

Mlinar se rukuje s Vindišem. „Vodenica je lepa“, kaže on.

Vindišova žena mete velike krugove talasa u pesku.

Srebrni krst

Amalija sedi na podu. Vinske čaše stoje jedna iza druge po veličini. Rakijske čaše sijaju. Mlečnobelo cveće na trbusima činija za voće ukočeno je. Vaze za cveće stoje uza zid sobe. U uglu je podna vaza.

Amalija u ruci drži kutijicu sa suzom.

Amalija u slepoočnicama čuje krojačev glas: „On nikom živom nije uradio ništa loše.“ U Amalijinom čelu gori žeravica.

Amalija oseća milicionerova usta na vratu. Njegov dah miriše na rakiju. On rukama pritiska njeno koleno. Zadiže joj haljinu. „*Ce dulce esti*“^[4] kaže milicioner. Kapa mu leži pokraj cipele. Dugmad njegove uniforme presijava se.

Milicioner otkopčava uniformu. „Skinu se“, kaže. Ispod plave uniforme visi srebrni krst. Paroh svlači crnu mantiju. Sklanja Amaliji pramen kose sa obraza. „Obriši karmin“, kaže. Milicioner ljubi Amalijino rame. Srebrni krst mu pada ispred usta. Paroh miluje Amalijine butine. „Skinu kombinezon“, kaže on.

Amalija vidi oltar kroz otvorena vrata. Između ruža stoji crni telefon. Srebrni krst visi između Amalijinih grudi. Milicionerove ruke stežu Amalijine grudi. „Imaš lepe jabuke“, kaže paroh. Usta su mu mokra. Amalijina kosa visi sa ivice kreveta. Pod stolicom su bele sandale. Milicioner šapuće: „Lepo mirišeš.“ Parohove ruke su bele. Crvena haljina svetli u dnu gvozdеноg kreveta. Među ružama zvoni crni telefon. „Sad nemam vremena“, stenje milicioner. Parohove butine su teške. „Prekrsti noge na mojim leđima“, šapuće on. Srebrni krst pritiska Amalijino rame. Milicionerovo čelo je vlažno. „Okreni se“, kaže on. Crna mantija visi na dugom ekseru iza vrata. Parohov nos je hladan. „Mali moj anđele“, dahće on.

Amalija na stomaku oseća potpetice belih sandala. Žeravica iz čela gori u očima. Amalijinom jeziku je tesno u ustima. Srebrni krst sija se u prozorskom oknu. U stablu jabuke visi jedna senka. Ona je crna i razrovana. Senka je grob.

Vindiš stoji na vratima sobe. „Jesi li gluva?“, kaže. On pruža Amaliji veliki kofer. Amalija okreće lice vratima. Obrazi su joj mokri. „Znam“, kaže Vindiš, „oproštaji su teški.“ On je vrlo krupan u praznoj sobi. „Sad je opet kao u ratu“, kaže on. „Idemo, a ne znamo da li ćemo i kad ćemo se vratiti.“

Amalija još jednom puni suzu. „Od bunarske vode nije tako mokra“, kaže. Vindišova žena stavlja tanjire u kofer. Ona uzima suzu u ruku. Jagodice su joj meke, a usne vlažne. „Da čovek ne poveruje da tako nešto postoji“, kaže ona.

Vindiš oseća njen glas u glavi. On baca svoj kaput u kofer. „Dosta mi je“, viče, „neću više da je vidim.“ On spušta glavu. I tiho dodaje: „Pa ona ne ume ništa sem da rastuži ljude.“

Vindišova žena utiskuje pribor za jelo između tanjira. „To ume“, kaže. Vindiš vidi njen prst koji je sluzav izvukla iz dlaka. Gleda svoju fotografiju u pasošu. Vrti glavom. „To je težak korak“, kaže on.

Amalijino staklo svetli u koferu. Bele mrlje na zidovima sobe rastu. Pod je hladan. Sijalica baca duge zrake u kofer.

Vindiš gura pasoše u džep kaputa. „Ko zna šta će biti s nama“, uzdiše Vindišova žena. Vindiš gleda u prodorne zrake lampe. Amalija i Vindišova žena zatvaraju kofere.

Ondulacija

U plotu škripi bicikl od drveta. Gore, na nebu, mirno plovi bicikl od belih oblaka. Oblaci oko belih oblaka su voda. Sivi i prazni kao ribnjak. Oko ribnjaka stoje samo mirne planine. Sive planine pune čežnje za zavičajem.

Vindiš nosi dva velika kofera, i Vindišova žena nosi dva velika kofera. Njena glava ide prebrzo. Njena glava je premala. Kamenje njenih jagodica zatvoreno je u tamnoj kosi. Vindišova žena je odsekla svoju pletenicu. Njena kratka kosa je ondulirana. Usta su joj tvrda i uzana od nove vilice. Govori glasno.

Ispred crkvene porte Amalijina kosa pušta jedan pramen da odleprša u šimšir. Pramen se vraća do njenog uva.

Udubljenje je ispucalo i sivo. Topola štrči u nebo kao metla.

Isus spava na krstu pored crkvenih vrata. Kad se bude probudio, biće star. Vazduh u selu biće svetliji od njegove gole kože.

Kod pošte katanac visi na lancu. Ključ leži u poštarkinoj kući. On otvara katanac. On otvara dušek za zvanične razgovore.

Amalija nosi svoj težak kofer sa staklom. Preko ramena joj visi tašna. Unutra je kutija sa suzom. U drugoj ruci Amalija nosi podnu vazuu sa plesačicom.

Selo je malo. Po pobočnim ulicama idu ljudi. Daleko su. Udaljavaju se. Kukuruz je crn zid na krajevima ulica.

Vindiš oko podnožja zgrade železničke stanice vidi sive oblake zastalog vremena. Iznad šina leži mlečni pokrivač. On doseže do peta. Preko pokrivača navukla se staklasta kožica. Zastalo vreme plete mrežu oko kofera. Ono vuče za ruke. Vindiš vuče noge po šoderu. Upada u njega.

Stepenice voza su visoke. Vindiš diže cipele iz mlečnog pokrivača.

Vindišova žena briše džepnom maramicom prašinu s klupa. Amalija drži podnu vazuu na kolenima. Vindiš pritiska lice o prozor. Na zidu kupea visi slika Crnog mora. Voda je nepomična. Slika se ljulja. I ona se vozi.

„U avionu mi pripadne muka“, kaže Vindiš. „Znam to iz rata.“ Vindišova

žena se smeje. Njena nova vilica klepeće.

Vindišovo odelo se zateže. Rukav mu steže ruku. „Krojač ti ga je stesnio“, kaže Vindišova žena. „Skup štof, a sasvim upropašćen.“

Vindiš prilikom vožnje oseća kako mu se čelo lagano puni peskom. Glava mu je teška. Oči mu tonu u san. Ruke mu drhte. Noge mu se trzaju i budne su. Vindiš kroz okno vidi široki čestar boje rđe. „Otkako mu je sova odnela sina, krojač više ne može da misli“, kaže Vindiš. Vindišova žena naslanja bradu na šaku.

Amalijina glava pada na rame. Kosa joj pokriva obraze. Spava. „Ona može da spava“, kaže Vindišova žena.

„Otkako više nemam pletenicu, ne znam kako da držim glavu.“ Njena nova haljina sa izvezenom belom kragom svetli zeleno kao voda.

Voz tandrče preko gvođenog mosta. More na zidu kupea njiše se nad rekom. U reci je malo vode i mnogo peska.

Vindiš gleda za lepetom krila malih ptica. One lete u iskidanim jatima. Traže šume na adi, gde ima samo gustiša i peska i vode.

Voz ide polako, jer se šine mrse, jer počinje grad. Pred njim leži staro gvožđe. U zaraslim baštama su male kuće. Vindiš vidi koliko se šina prepliće. Na zamršenim šinama on vidi strane vozove kako stoje.

Preko zelene haljine visi zlatan krst na lančiću. Toliko zelenila leži oko krsta.

Vindišova žena pomera ruku. Krst landara na lančiću. Voz ide brzo. On je pronašao slobodnu prugu između stranih vozova.

Vindišova žena ustaje. Njene oči gledaju ukočeno i sigurno. Ona vidi železničku stanicu. Ispod ondulacije, u lobanji, Vindišova žena je sebi već uredila svoj novi svet u koji nosi svoje velike kofere. Usne su joj poput hladnog pepela. „Ako Gospod Bog bude hteo, sledećeg leta doći ćemo u posetu“, kaže ona.

Pločnik je ispucao. Barice su progutale vodu. Vindiš zaključava automobil. Na automobilu sija srebrni krug. U njemu su tri štapića kao tri prsta. Na haubi motora leže mrtve muve. Na šoferšajbnu se zalepilo ptičje govno. Pozadi na gepeku piše *dizel*. Jedna konjska zaprega tandrče. Konji su kosčati. Kola su od prašine. Kočijaš je tuđinac. Ispod njegovog malog šešira strše velike uši.

Vindiš i Vindišova žena idu u jednom denjku štofa. On nosi sivo odelo. Ona je u sivom kostimu od istog štofa.

Vindišova žena nosi crne cipele s visokim potpeticama.

U udubljenju Vindiš oseća kako ispod cipela pukotine vuku. Njegovoj ženi se plave vene razlivaju na bledim listovima.

Vindišova žena gleda u kose crvene krovove. „Kao da nikad nismo živeli ovde“, kaže ona. Kaže to tako kao da su kosi krovovi crveni šljunak ispod njene cipele. Jedno drvo pruža senku preko njenog lica. Njene su jagodice kamene. Senka se povlači natrag u drvo. Ostavlja senke na njenoj bradi. Njen zlatan krst sija. Sunce ga hvata. Sunce drži plamen na krstu.

Poštarka stoji kraj šimširove ograde. Njena lakirana torba je pocepana. Poštarka podmeće obraze za poljubac. Vindišova žena daje joj tablu *riter-sport* čokolade. Nebeskoplavi papir se presijava. Poštarka stavlja prste na zlatnu ivicu.

Vindišova žena pomera kamenje u jagodicama. Bokter prilazi Vindišu. Podiže crni šešir. Vindiš vidi svoju košulju i svoj kaput. Vetar nanosi Vindišovoj ženi mrlju senke na bradu. Ona okreće glavu. Mrlja senke pada na sako njenog kostima. Vindišova žena nosi mrlju senke pored kragne kao mrtvo srce.

„Imam ženu“, kaže bokter. „Ona je muzilja u štalama u dolini.“

Vindišova žena vidi muzilju s plavom maramom kako stoji pored Vindišovog bicikla ispred krčme. „Poznajem je“, kaže Vindišova žena, „ona je kupila naš krevet.“

Muzilja gleda preko ulice u crkvenu portu. Jede jabuku i čeka.

„Onda ti više ne želiš da se iseliš?“, pita Vindiš. Bokter gnječi šešir u ruci. Gleda preko, ka krčmi. „Ostajem“, kaže.

Vindiš vidi prugu prljavštine na njegovoj košulji. Na bokterovom vratu jedna žila bije u zastalo vreme. „Moja žena čeka“, kaže bokter. Pokazuje preko, ka krčmi.

Krojač podiže šešir pred spomenikom ratnicima. On u hodu gleda u vrhove svojih cipela. Ispred crkvenih vrata staje pored mršave Vilme.

Bokter diže usta do Vindišovog uva. „U selu je mlada sova“, kaže on. „Ona se snalazi. Mršava Vilma je već bila bolesna od nje.“ Bokter se smeši. „Mršava Vilma je lukava“, kaže on. „Oterala je sovu.“ On gleda preko, ka krčmi. „Odoh ja“, kaže.

Ispred krojačevog čela leprša leptir kupusar. Krojačevi obrazi su bleđi. Oni su kao zavesa ispod njegovih očiju.

Kupusar proleće kroz krojačev obraz. Krojač spušta glavu. Kupusar izleće beo i neizgužvan kroz krojačev potiljak. Mršava Vilma leprša maramicom. Kupusar joj kroz slepoočnicu uleće u glavu.

Bokter ide ispod drveća. Gura Vindišov stari bicikl. Srebrni krug s automobila zvecku u džepu bokterovog kaputa. Muzilja ide bosonoga po travi kraj bicikla. Njena plava marama je vodena mrlja. U njoj plovi lišće.

Predvodnica molitve s debelom pesmaricom polako prolazi kroz crkvena vrata. Nosi knjigu Svetog Antonija.

Crkveno zvono zvoni. Vindišova žena stoji na vratima crkve. Orgulje zuje u mračnom vazduhu Vindišu kroz kosu. Vindiš pored žene ide kroz goli prolaz između klupa. Njene potpetice kloparaju po kamenu. Vindiš grči sklopljene ruke. Vindiš visi o zlatnom krstu svoje žene. Na njegovom obrazu visi staklena suza.

Oči mršave Vilme gledaju za Vindišem. Mršava Vilma spušta glavu. „On nosi uniformu Vermahta“, kaže ona krojaču. „Oni idu na pričešće, a

nisu se ispovedili.“

[11](#) Otrovna biljka *Aristolochia clematitis* (vučja jabučica, vučika); koristi se u narodnoj medicini. (Prim. prev.)

[12](#) Gradska četvrt u Temišvaru. (Prim. prev.)

[13](#) PS (Pferdestarke) je nemačka skraćenica za mernu jedinicu snage, tzv. konjsku snagu. (Prim. prev.)

[14](#) Rum.: Kako si slatka.